

Henrik Ibsen

KÍSÉRTETEK

Családi dráma három felvonásban

(1881)

Kúnos László fordítása

© 2001, 2017

Szereplők:

Helene Alving, Alving kapitány és kamarás özvegye

Osvald Alving, a fia, festőművész

Manders, lelkész

Engstrand, asztalos

Regine Engstrand, Helene Alving alkalmazottja

Történik Norvégia nyugati részén, az egyik nagy fjord partján, Alvingné birtokán.

ELSŐ FELVONÁS

(Tágas, kertre néző szoba bal oldalt egy, jobb oldalt két ajtóval. Középen kerek asztal székekkel; az asztalon könyvek, újságok, folyóiratok. Az előtérben balra ablak, előtte kis pamlag és varróasztal. A háttérben a szoba keskeny, üvegezett télikertben folytatódik, melynek jobb oldalán ajtó nyílik a kertbe. A télikert üvegfala mögött a fjord komor, sziklás tája dereng át az egyenletesen zuhogó eső fátyolán.)

(Engstrand asztalos a kerti ajtóban áll. Bal lábára nyomorék, bal csizmájának fából készült, magasztott talpa van. Regine, üres locsolókannával a kezében elállja az útját, nem engedi beljebb jönni.)

Regine: (fojtott hangon) Mit akarsz? Ne gyere beljebb. Csúrom víz vagy.

Engstrand: A Jóisten küldi ezt az esőt, kislányom.

Regine: Ugyan már, inkább az ördög.

*Engstrand: Jézusom, hogy beszélsz, Regine. (sántikálva beljebb jön a szobába)
Voltaképpen azt akarom mondani, hogy...*

Regine: Ne csattogj már ilyen vadul a lábaddal! A fiatalúr még alszik.

Engstrand: Még ilyenkor is? Fényes nappal?

Regine: Mi közöd hozzá?

Engstrand: Tegnap este kirúgtam a hámból...

Regine: Nem vagyok meglepve.

Engstrand: Senki nincs hiba nélkül, kislányom...

Regine: Nincs, az biztos.

Engstrand: ...és tudod, a világ tele van kísértésekkel... de azért Isten a tanúm, reggel fél hatkor már ott álltam a munkapadnál.

Regine: Jó, jó, de most már tűnj el innen. Nincs időm az ilyen rendez-vous-ra.

Engstrand: Mire nincs időd?

Regine: Nem akarom, hogy itt lássanak. Úgyhogy indulj, hordd el az irhád.

Engstrand: (még beljebb jön) Én bizony nem megyek el innen, amíg nem beszéllek veled. Délután befejezem a munkát lenn az iskolaépületnél, este pedig felszállok a gőzhajóra, és hazamegyek.

Regine: (maga elé) Szerencsés utat!

Engstrand: Köszönöm, kislányom. Tudod, holnap felavatják a menhelyet, és ahogy ilyenkor szokás, valószínűleg nagy felhajtás lesz, folyni fog az ital. Nem akarom, hogy bárki azt mondhassa, hogy Jakob Engstrand nem bír ellenállni a kísértésnek.

Regine: Nocsak!

Engstrand: Mert sokan összegyűlnek itt holnap, finomabb népek. Manders nagytiszteletű úr is eljön.

Regine: Ő már ma itt lesz.

Engstrand: Na ugye. A fene se akarja, hogy megszóljon.

Regine: Aha, szóval erről van szó!

Engstrand: Miről?

Regine: (szúrós tekintettel néz Engstrandra) Már megint mibe akarod belerángatni a lelkész urat?

Engstrand: Hé, hé, csendesebben! Megbolondultál? Még hogy én? Belerángatni? Manders lelkész úr nekem túl finom ember ahhoz. Veled azonban, tudod, azt akartam megbeszélni, hogy ma este hazautazom.

Regine: Helyes. Minél hamarabb elmegy, nekem annál jobb.

Engstrand: Csakhogy azt akarom, hogy gyere te is velem.

Regine: (tátva marad a szája) Micsoda? Hogy én... veled...?

Engstrand: Igen, azt akarom, hogy te is gyere velem haza.

Regine: (szúrósan) Hát ebből nem eszel. Soha az életben.

Engstrand: Na majd meglátjuk.

Regine: Meg bizony, ebben biztos lehetsz. **Én**, aki itt nőttem fel ebben az úri házban, Alvingné nagyságos asszonynál...? **Én**, aki szinte úgy élek itt, mint egy családtag...? **Én** menjek haza **hozzád**? A te házadba? Pfuj!

Engstrand: Micsoda beszéd ez? Felelsz az apáddal, édes lányom!?

Regine: (nem néz Engstrandra, halkán) Mi vagyok én neked? Nem ezt szoktad mondani.

Engstrand: Eh, azzal te ne törődj...

Regine: Pedig hányszor a fejemhez vágta...! *Fi donc!*

Engstrand: Na nem! Ezt a csúnya szót én nem használtam soha.

Regine: Tudom én pontosan, melyik szót használtad.

Engstrand: Igen, de csak ha nem volt egészen tiszta a fejem... hm. A világ csupa kísértés, Regine.

Regine: Eh!

Engstrand: Olyankor fordulhatott elő, amikor anyádra rájött a bolondóra. Ki kellett ötlönnöm valamit, amivel felpiszkálhatom. Mert nagyon fenn hordta az orrát. (utánozza) „Eressz el, Engstrand! Hagyjál békén! Én három évig szolgáltam Rosenvoldon, Alving kamaráséknál, ha nem tudnád!” (nevet) Bizony, arra is mindig nagyon büszke volt, hogy a kapitány akkor lett királyi kamarás, amikor ő ott szolgált.

Regine: Szegény anya – halálra kínoztad, még egész fiatalon.

Engstrand: (összerándul) Na persze; mindenért én vagyok a hibás.

Regine: (elfordul, halkán) Pfu...! És ez a láb!

Engstrand: Mit mondsz, kislányom?

Regine: *Pied de mouton.*

Engstrand: Ezt angolul mondtad?

Regine: Persze.

Engstrand: Igaz, ami igaz, sok mindenre megtanítottak ebben a házban, s ennek most jó hasznát veheted majd, Regine.

Regine: (rövid szünet után) Minek kellenék én neked a városban?

Engstrand: Még kérded, hogy egy apának mire kell az egyetlen gyermeke? Egy magányos özvegynek?

Regine: Jaj, hagyd ezeket a nagy szavakat. Miért akarsz, hogy veled menjek?

Engstrand: Megmondom. Arra gondoltam, hogy belefogok valami új dologba.

Regine: *(fitymálva fújja ki a levegőt)* Ezzel már többször is megpróbálkoztál, de mindenbe belebuktál.

Engstrand: De most nem így lesz, Regine, meglátod! Az Isten rogyassza rám az eget, ha...

Regine: *(toppant)* Nekem itt ne káromold az Istent!

Engstrand: Jó, jó, ebben teljesen igazad van, kislányom! Csak azt akartam mondani, hogy... hogy egész szép summát összegyűjtöttem ezen a munkán itt a menhelyen.

Regine: Tényleg? Hát örülj neki.

Engstrand: Hiszen mire költöttem volna a pénzt itt a világ végén?

Regine: Na persze.

Engstrand: Szóval arra gondoltam, hogy befektetem ezt a pénzt valami értelmes dologba. Hogy nyitok egy tengerérmulatót...

Regine: Uramisten!

Engstrand: Na nem valami ócska matrózkocsmát, mit képzelsz, hanem egy igazi, elegáns mulatót, ahová csak kapitányok és kormányosok járnak, meg általában a... a jobbféle népek.

Regine: És akkor én...?

Engstrand: Igen, te is segíthetnél. Persze főként csak a látszat kedvéért. Nem kellene agyondolgoznod magad, kislányom, hidd el nekem. Csak annyit, amennyi jólesik.

Regine: Nahát!

Engstrand: De hát valami fehérnépnek kell lennie a háznál, anélkül nem ér semmit az egész. Mert esténként mulatozás volna, ének, tánc, meg ilyesmi. Hiszen tengerészek járnának hozzánk, a világ minden részéről. *(közelebb lép Reginéhez)* Ne makacskodj, Regine, ne állj a tulajdon szerencséd útjába. Mire jó az neked, hogy itt vagy? Mi hasznod van abból, hogy a gazdád kitanított? Hallom, te fogsz vigyázni a

gyerekekre az új menhelyen. Hát neked való az? Szaros kölykök között akarod eltölteni az életed?

Regine: Ha úgy alakulna, ahogy én szeretném, akkor... De még eljöhet az ideje annak is. Még eljöhet!

Engstrand: Mi az? Miről beszélsz?

Regine: Ne törődj vele. – Mennyi pénzt gyűjtöttél össze?

Engstrand: Olyan hét-nyolcszáz koronát.

Regine: Egész szép összeg.

Engstrand: Elég ahhoz, hogy belefogjak valamibe, kislányom.

Regine: Arra nem gondoltál, hogy nekem is adhatnál ebből a pénzből?

Engstrand: Nem, erre nem gondoltam.

Regine: Még egy ruhát se veszel nekem belőle?

Engstrand: Gyere velem a városba, s ott veszek neked annyi ruhát, amennyit csak akarsz.

Regine: Kell is az nekem! Vehetek én is, ha nagyon akarok.

Engstrand: Nana! Apai segítséggel azért az mégiscsak egyszerűbb, Regine. Most megvehetnék egy szép kis házat a kikötő közelében, a hátsó utcában. Nem is kerülne sokba; és aztán csinálhatnék belőle fogadót a tengerészeknek.

Regine: De én nem akarod veled menni! Semmi közöm a dolgaidhoz. Menj szépen az utadra nélkülem.

Engstrand: Úgyse maradnál meg nálam sokáig, kislányom. Nem is volna az jó. De ha ügyesen viselkednél... amilyen szemrevaló lettél az utóbbi pár évben...

Regine: Akkor...?

Engstrand: Egy-kettőre akadna egy kormányos... vagy talán egy kapitány...

Regine: Nekem nem kellene a tengerészek. Nincs bennük semmi *savoir vivre*.

Engstrand: Mi nincs bennük?

Regine: Ismerem én a tengerészeket, csak azt mondom. Nem szabad feleségül menni hozzájuk.

Engstrand: Nem kell hozzájuk menni, ha nem akarsz. Úgy is megéri. *(bizalmasabban)* Az az angol... aki a saját yachtján vitorlázott egyszer errefelé... háromszáz tallért adott... és hát anyád se volt szebb nálad.

Regine: *(nekiront Engstrandnak)* Most már kotródj innen!

Engstrand: *(hátrál)* Na, na, hé... csak nem akarsz megütni?

Regine: De igen! Ha így beszélsz anyárról, megütlek. Na most már gyerünk, kifelé, ha mondom! *(a kerti ajtó felé tereli Engstrandot)* És ne csapkodd az ajtókat; a fiatalúr még...

Engstrand: Alszik, tudom. Látom, nagyon vigyázol az ifjú Alving úrra... *(halkabban)* Hohó, csak nem arról van szó, hogy ő...?

Regine: Na, lódulj már, de gyorsan. Te be vagy rúgva! Ne, ne arra menj. Ott jön Manders lelkész úr. Hátral menj ki.

Engstrand: *(jobbra indul)* Jól van, jól van, arra megyek. De ha már jön a nagytiszteletű úr, beszélj vele. Majd ő megmondja neked, mivel tartozik a gyermek az apjának. Mert azért mégiscsak én vagyok az apád. Az anyakönyvbe is be vagyok írva, megnézheted. *(kimegy a másik ajtón, melyet Regine kinyit neki, majd becsukja mögötte)*

(Regine gyorsan megnézi magát a tükörben, zsebkendőjével legyezi magát, megigazítja nyakán a kendőjét, aztán rendezgetni kezdi a virágokat. Manders a kerti ajtón át lép be a télikertbe. Hosszú kabátban van, kezében esernyő, útitáskája szíjon lóg a vállán.)

Manders: Jó napot, Engstrand kisasszony.

Regine: *(meglepődve megfordul, örömmel)* Nahát, a nagytiszteletű úr! Jó napot! Már befutott a gőzhajó?

Manders: Épp az előbb kötött ki. *(bejön a kerti szobába)* Rémes, hogy már napok óta szakad az eső.

Regine: *(utána jön)* Falun áldás az ilyen idő, nagytiszteletű úr.

Manders: Igaza van. A városban nemigen gondolunk erre. *(kezdi levetni a kabátját)*

Regine: Segíthetek? – Jaj, hát ez csurom víz! Kiviszem, és felakasztom az előszobában. És az ernyőt is... majd kinyitom, hogy megszáradjon.

(Regine kiviszi a holmikat a másik, jobb oldali ajtón. Manders leteszi a táskáját és a kalapját egy székre. Regine visszajön.)

Manders: Jó érzés végre fedél alatt lenni. Mi újság itt maguknál? Minden rendben?

Regine: Köszönöm, igen.

Manders: El tudom képzelni, mennyi dolguk van most a holnapi ünnepség miatt.

Regine: Van tennivalónk bőven, az biztos.

Manders: A nagyságos asszony itthon van?

Regine: Hát persze, hol lenne. Fenn van az emeleten, kakaót csinál a fiatalúrnak.

Manders: Na igen, tudja... lenn, a kikötőben már mondták, hogy Oswald megérkezett.

Regine: Igen, már tegnapelőtt megérkezett. Pedig csak mára vártuk.

Manders: Remélem, jól van. Erős és egészséges, ugye?

Regine: Az hát. De nagyon elfárasztotta a hosszú utazás. Egy huzamban tette meg az egész utat Párizsból... úgy értem, átszállás nélkül. Azt hiszem, még most is alszik, úgyhogy egy egészen kicsit halkabban is kell beszélünk.

Manders: Jó, jó, beszéljünk halkán.

Regine: (kijebb húz egy karosszéket az asztal mellől) Tessék leülni, nagytiszteletű úr, helyezze magát kényelembe. (amint Manders leül, zsámolyt tol a lába alá) Így ni. Jól tetszik ülni?

Manders: Köszönöm, nagyszerűen. (nézi Reginét) Ahogy elnézem magát, Engstrand kisasszony, hát mondhatom, jól megnőtt, mióta utoljára láttam.

Regine: Úgy látja, nagytiszteletű úr? Az asszonyom szerint teltebb is lettem.

Manders: Teltebb? – Hát igen... kicsit talán... amennyire kell. (rövid szünet)

Regine: Ide hívjam a nagyságos asszonyt?

Manders: Köszönöm, nem sürgős, gyermekem. – De mondja csak, Regine, hogy érzi magát az édesapja idekint?

Regine: Köszönöm, jól.

Manders: Amikor utoljára a városban járt, benézett hozzám.

Regine: Nahát, igazán? Mindig nagyon örül, ha beszélhet a nagytiszteletű úrral.

Manders: Most, hogy itt van, ugye gyakran lejár hozzá?

Regine: Én? Na igen, persze... ahogy az időm engedi...

Manders: A maga édesapja nem igazán erős jellem, Engstrand kisasszony. Bizony szüksége van valakire, aki mutatja neki a helyes utat.

Regine: Hát igen, ez így van.

Manders: Kell, hogy legyen mellette valaki, akit szeret, s akiben megbízik. Ezt egészen nyíltan megvallotta nekem, amikor utoljára nálam járt.

Regine: Nekem is mondott valami ilyesmit. De nem tudom, hogy az asszonyom nélkülözni tudna-e engem – kivált most, hogy megnyílik az új menhely. És én sem szívesen hagynám magára a nagyságos asszonyt, hiszen mindig olyan jól bánt velem.

Manders: De első a gyermeki kötelesség, kislányom... Természetesen, előbb meg kell kapnunk a gazdája hozzájárulását.

Regine: Nem is tudom, illik-e nekem, az én koromban, egy magányos férfi házát vezetni.

Manders: Na de kedvesem! Hiszen a tulajdon édesapjáról van szó!

Regine: Igen, lehet, de mégis... Ha viszont valami **jó** házba kerülhetnék, valami igazi, finom úriemberhez...

Manders: Na de Regine...

Regine: ...akit becsülhetnék, akire felnézhetnék, akinek mintegy a lánya lehetnék...

Manders: Na de kedves gyermekem...

Regine: Akkor szívesen beköltöznék a városba. Idekint bizony magányos vagyok – és a nagytiszteletű úr igazán tudhatja, mit jelent az, ha valaki magányos. Pedig, ami azt illeti, ügyes és szorgalmas lány vagyok. Nagytiszteletű úr nem tudna nekem egy jó helyet szerezni?

Manders: Én? Nem, sajnos nem tudok.

Regine: De kedves, drága nagytiszteletű úr... gondoljon rám, ha mégis...

Manders: *(feláll)* Rendben. Majd gondolkok magára, Engstrand kisasszony.

Regine: Igen, mert ha...

Manders: Legyen kedves, szóljon a nagyságos asszonynak.

Regine: Máris szólok, nagytiszteletű úr.

Manders: *(fel-alá járkál, hátul megáll egy pillanatra hátrahagyott kézzel, és kinéz a kertbe. Aztán előre jön az asztalhoz, felemel egy könyvet, megnézi a címét, megütközik, és megnéz több könyvet is)* Hm,... szóval így állunk!

(Alvingné jön be a bal oldali ajtón. Utána bejön Regine is, aki aztán nyomban ki is megy a jobb oldali, elülső ajtón)

Alvingné: *(kezet nyújt)* Isten hozta, nagytiszteletű úr.

Manders: Jó napot, asszonyom. Eljöttem, ahogy megígértem.

Alvingné: Most is pontos, mint mindig.

Manders: Nem volt könnyű eljönnöm. Bizottsági ülések, tanácskozások, mindenféle intéznievaló...

Alvingné: Annál szebb, hogy mégis eljött a megbeszéltek időben. Az üzleti ügyeket így még elintézhettük ebéd előtt. De hol a bőrdöngő?

Manders: *(gyorsan)* Lent hagytam a holmimat a boltosnál. Nála alszom.

Alvingné: *(elnyomja mosolyát)* Még most sem tudja rászánni magát, hogy itt aludjon nálam?

Manders: Nem, nem. Nagyon köszönöm a meghívást, asszonyom, de maradok lent, ahol szoktam. Kényelmes is, mert közel van a kikötőhöz.

Alvingné: Ahogy akarja. Egyébként azt hiszem, hogy két ilyen öreg embernek, mint nekünk, nem kellene már...

Manders: Jaj, ne vicceljen. Persze megértem, hogy ma ilyen felszabadult. Készülődik a holnapi ünnepségre, és Oswald is hazaérkezett.

Alvingné: Bizony, képzelheti, milyen boldog vagyok! Két éve nem volt itthon a fiam. És megígérte, hogy egész téle itt marad.

Manders: Valóban? Derék fiú, ez szép tőle. Hiszen el tudom képzelni, milyen csábító dolog lehet Rómában és Párizsban élni.

Alvingné: Ez igaz, itthon viszont az anyjával lehet. Az én drága, egyetlen fiam... a szíve ide húzza, az anyjához!

Manders: Szomorú is volna, ha a művészi tevékenység eltompítaná az ember természetes érzelmeit.

Alvingné: Ebben igaza van. De nála szerencsére az ilyen érzelmekben nincs hiány. Na, most már igazán kíváncsi vagyok, megismeri-e. Nemsokára lejön hozzánk; most még egy kicsit pihen a díványon. – De miért nem ül le, kedves nagytiszteletű úr?

Manders: Köszönöm. Tehát nem alkalmatlan önnek, ha most...?

Alvingné: Persze, hogy nem. *(leül az asztalhoz)*

Manders: Helyes. Hát akkor nézzük... *(odamegy a táskájához, előhúz belőle egy köteg papírt, leül az asztal túloldalához, és helyet keres az asztalon a papírjainak)* Itt van először is... *(abbahagyja)* Mondja, asszonyom, hogy kerülnek ide ezek a könyvek?

Alvingné: Ezek? Ezek az én könyveim, én olvasom őket.

Manders: Maga ilyen műveket olvas?

Alvingné: Igen.

Manders: És úgy érzi, jobb vagy boldogabb lesz tőlük?

Alvingné: Valahogy a biztonságérzetem lesz nagyobb.

Manders: Érdekes. Hogy érti ezt?

Alvingné: Magyarázatot és választ kapok sok mindenre, ami amúgy is foglalkoztat. Igen, képzelje, az a legkülönösebb ezekben a könyvekben, hogy nincs bennük semmi új. Csak csupa olyasmi, amit az emberek általában gondolni szoktak. Az emberek többsége azonban ezt nem akarja beismerni vagy egyszerűen nem vallja be magának.

Manders: Uramisten! Kegyed komolyan azt hiszi, hogy ez a többség ...?

Alvingné: Igen, komolyan.

Manders: De még itt minálunk is?

Alvingné: Hát persze, itt nálunk is.

Manders: Nahát ez már több a soknál...!

Alvingné: Voltaképpen mi a kifogása ezek ellen a könyvek ellen?

Manders: Kifogásom? Csak nem képzelem, hogy én is ilyesféle könyveket olvasok?

Alvingné: Ezek szerint nem is ismeri azt, amit elítél?

Manders: Épp eleget olvastam róluk ahhoz, hogy meg tudjam ítélni őket.

Alvingné: Na de mi a saját véleménye...?

Manders: Kedves asszonyom, az életben sokszor előfordul, hogy mások véleményére kell hagyatkoznunk. Ez a világ rendje, és jól van ez így. Hogy maradhatnának fenn másképpen a társadalmak?

Alvingné: Igen, ebben lehet, hogy igaza van.

Manders: Egyébként természetesen nem tagadom, hogy sok vonzó gondolat lehet ezekben a könyvekben. És nem is hibáztathatom azért, hogy meg akar ismerkedni a világban keringő szellemi áramlatokkal... elvégre a fiát is kiengedte a világba. De...

Alvingné: De...?

Manders: *(lehalkítja hangját)* De nem kell róla beszélni, asszonyom. Nem kell mindenkinek tudni róla, hogy mit olvas, és mit gondol, amikor egyedül van.

Alvingné: Na igen, ezzel egyetértek.

Manders: Gondoljon csak arra, mivel tartozik ennek a menhelynek, melyet még akkor kezdett el építeni, amikor egészen másképp gondolkodott a szellemi dolgokról, mint most – ha jól értem, amit mond.

Alvingné: Igen, igen, ezt készséggel elismerem. De voltaképpen a menhely...

Manders: Igen, a menhely dolgait kell megbeszelnünk. Egyébiránt tehát – legyen óvatos, asszonyom! És akkor most térjünk rá az ügyeinkre. *(kinyit egy mappát, és kivész belőle egy köteg papírt)* Látja itt ezeket?

Alvingné: A dokumentumok?

Manders: Minden itt van. És minden rendben van. Higgycsuk el, nem volt könnyű időben megszerezni minden iratot. Valósággal harcolnom kellett értük. A hatóságok kínosan

lelkiismeretesekek, ha valami döntést kell hozniuk. De itt van minden. *(lapozgat)* Tessék, ez itt a telekkönyvi kivonat a Rosenvold birtokból kihalított Solvik telepről, és itt a jóváhagyott helyszínrajz az új épületekkel, az iskolával, a tanári lakásokkal és a kápolnával. Ez pedig az alapító okirat és az elfogadott működési szabályzat. Nézze csak – *(olvas)* Az „Alving kapitány” gyermekotthon működési rendje.

Alvingné: *(hosszan nézi a papírt)* Szóval ez az.

Manders: A kapitányi címet választottam a királyi kamarás helyett. Azt hiszem, kevésbé hivalkodó.

Alvingné: Igen, igen, ahogy jónak látja.

Manders: És itt van a takarékbetétkönyv a tőkével. Ennek a kamatai fogják fedezni a menhely működési költségeit.

Alvingné: Köszönöm. Örülnék, ha az egyszerűség kedvéért magánál tartaná.

Manders: Nagyon szívesen. Azt hiszem, egy ideig jobb, ha a takarékpénztárban tartjuk a pénzt. Bár a kamatláb nem túl magas: négy százalék hat havi lekötéssel. Ha később találnánk valamilyen egészen megbízható értékpapírt, természetesen azt kellene választanunk. De ezt majd megbeszéljük a maga idejében.

Alvingné: Rendben van, nagytiszteletű úr, ezt maga tudja a legjobban.

Manders: Majd nyitva tartom a szemem. – De van itt még valami, amit meg kell beszélünk.

Alvingné: Mi az?

Manders: Kössünk-e biztosítást a menhely épületeire, vagy nem?

Alvingné: Természetesen biztosítanunk kell őket.

Manders: Álljunk meg egy pillanatra, asszonyom. Vizsgáljuk meg alaposabban ezt a kérdést.

Alvingné: Én itt mindent biztosítok: az épületeket, az ingóságokat, a termést, az állatállományt, mindent.

Manders: Ez magától értődik. A saját birtokán. Én is ezt teszem – természetesen. De tudja, itt egészen más a helyzet. A menhely magasabb rendű célokat szolgál, a megnyitása valóságos felszentelés.

Alvingné: Igen, de ha...

Manders: Ami engem illet, én semmi kivetnivalót nem találnék abban, ha teljes körű biztosítást kötnék rá...

Alvingné: Én sem.

Manders: ...de mit szólnának hozzá a helybeliek? Milyen itt a légkör? Maga ezt jobban ismeri, mint én.

Alvingné: Hm, a légkör...?

Manders: Vajon vannak itt olyan véleményformáló emberek, valódi véleményformálók, akik megbotránkoznának miatta?

Alvingné: Nem értem, kikre gondol. Kik azok a valódi véleményformálók?

Manders: Nos, főként olyan független és befolyásos pozícióban lévő emberekre gondolok, akiknek a véleményét nemigen lehet figyelmen kívül hagyni.

Alvingné: Ilyenek vannak itt többen is, akik talán megbotránkoznának, ha...

Manders: Na látja! A városban is sokan vannak. Gondoljon csak a lelkésztársaimra és a híveikre! Bizony, nagyon könnyen úgy értelmezhetnék ezt a döntést, hogy nem bízunk az isteni gondviselésben, sem maga, sem én.

Alvingné: De ami magát illeti, lelkész úr, maga azért pontosan tudhatja, hogy...

Manders: Igen, tudom, tudom... az én lelkiismeretem tiszta, ez igaz. Mégsem tudnánk megakadályozni, hogy a dolgot rossz színben tüntessék fel, és félremagyarázzák. Ez pedig könnyen lehetetlenné tenné magának a menhelynek a működését.

Alvingné: Na jó, ha **erről** van szó, akkor...

Manders: És nem hagyhatom figyelmen kívül azt sem, hogy én magam milyen nehéz... sőt, mondhatom, kínos helyzetbe kerülnék. A város vezetői sokat foglalkoznak ennek a menhelynek az ügyével. Hiszen a létrehozása előnyös a városnak is, mert remélhetőleg nem elhanyagolható mértékben csökkenti a város szociális kiadásait. De minthogy én vagyok ebben az ügyben kegyed tanácsadója és az adminisztratív ügyek intézője, attól tartok, hogy az irigyek elsősorban engem támadnának...

Alvingné: Erre pedig semmi szükség.

Manders: Nem is beszélve arról, hogy egyes lapok is nyomban belém kötnének...

Alvingné: Ne is folytassa, nagytiszteletű úr. Ennek semmiképp nem teheti ki magát.

Manders: Tehát akkor nem akarja, hogy biztosítást kössünk?

Alvingné: Nem; inkább nem.

Manders: *(hátradől a széken)* És ha mégis beüt a mennykő? Hiszen soha nem lehet tudni... Meg tudná téríteni a kárt?

Alvingné: Nem. Őszintén megmondom magának, nem tudnám.

Manders: Akkor viszont tisztában van vele, asszonyom, hogy mekkora felelősséget vállalunk magunkra?

Alvingné: Ha jól értem, amit mond, akkor nincs más választásunk.

Manders: Hát igen, voltaképpen erről van szó: egyszerűen nincs más választásunk. Hiszen nem tehetjük ki magunkat annak, hogy az ügy rossz véleményt szüljön, azt pedig végképp nem engedhetjük, hogy a nép a szájára vegyen.

Alvingné: Kivált maga nem, mint lelkesz.

Manders: Én egyébként valóban azt hiszem, bízunk kell benne, hogy egy ilyen intézményt nem érhet semmi baj – igen, hogy valami sajátos oltalom alatt áll.

Alvingné: Reméljük, nagytiszteletű úr.

Manders: Akkor ebben megállapodhatunk?

Alvingné: Igen.

Manders: Jó. Ahogy akarja. *(lejegyzi)* Tehát... nem kötünk biztosítást.

Alvingné: Egyébként érdekes, hogy ezt épp ma hozta szóba...

Manders: Már korábban is többször meg akartam kérdezni...

Alvingné: ...mert tegnap majdnem tűz ütött ki odalent.

Manders: Micsoda!?

Alvingné: Amúgy nem nagy eset. Csak a forgács kapott lángra az asztalosműhelyben.

Manders: Ahol Engstrand dolgozik?

Alvingné: Igen. Azt mondják, nagyon könnyelműen bánik a gyufával.

Manders: Zavaros fejű ember, és nem valami szilárd jellem. Hála Istennek, nemrég elhatározta, hogy jó útra tér, legalábbis így hallottam.

Alvingné: Igen? Kitől hallotta?

Manders: Hát... ő maga mondta nekem. És hát ügyes ember, ért a szakmájához.

Alvingné: Amíg józan, kétségtelenül...

Manders: Kár, hogy ilyen gyenge. De hát a rossz lába miatt van, hogy olyan sokszor elkeseredik, azt mondja. Amikor utoljára nálam járt, egészen meghatódtam tőle. Azért keresett fel, hogy szívből megköszönje, hogy munkát szereztem neki itt maguknál, és együtt lehet Reginével.

Alvingné: Őt aztán nem sokat látja.

Manders: Dehogynem. Mindennap beszél vele, ezt ő maga mondta nekem.

Alvingné: Lehetséges, nem tudom.

Manders: Pontosán tudja, hogy szüksége van valakire, aki visszatartja, ha rátör a kísértés. Ezt szeretem Jakob Engstrandban, hogy amikor eljön hozzám, tehetetlennek érzi magát, tele van önváddal, és nyíltan megvallja gyengeségét. Most is, amikor utoljára eljött... Nézze, asszonyom, ha egyszer feltámadna benne a vágy, hogy hazavigye magával Reginét, ...

Alvingné: (gyorsan feláll) Reginét!?

Manders: ...ezt nem kellene megtagadnia tőle.

Alvingné: De igen, határozottan megtagadom. És különben is – Regine a menhelyen fog dolgozni.

Manders: De gondolja meg – mégiscsak az apja annak a lánynak...

Alvingné: Nagyon jól tudom, miféle apja volt neki. Nem, az én jóváhagyásommal soha nem mehet vissza hozzá.

Manders: (feláll) Kedves asszonyom, ne vegye ennyire a szívére. Sajnálom, hogy így félreismeri Engstrandot. Mintha egészen megrémült volna attól, amit mondtam...

Alvingné: (nyugodtabban) Ne törődjön vele. Ha egyszer magamhoz vettem Reginét, akkor nálam is marad. (hallgatózik) Pszt! Kedves nagytiszteletű úr, kérem, ne

beszéljünk többet erről. *(arca felderül)* Hallja? Oswald az! Jön le a lépcsőn. Most csak vele törődjünk.

(Osvald Alving lép be a bal oldali ajtón könnyű felöltőben, kalappal a kezében, szájában jókora tajtékpipa füstölög.)

Osvald: (megáll az ajtóban) Bocsánat – azt hittem, az irodában beszélgetnek. *(beljebb jön)* Jó napot, nagytiszteletű úr.

Manders: (csodálkozva bámul Osvaldra) Ó...! Lehetséges ez...?

Alvingné: Na, mit szól hozzá, nagytiszteletű úr?

Manders: Ez hihetetlen... Hát ez valóban...?

Osvald: Bizony, valóban, a tékozló fiú áll maga előtt

Manders: Na de kedves, fiatal barátom...

Osvald: Jó, hát akkor mondjuk úgy, hogy a hazatérő fiú.

Alvingné: Oswald arra céloz, hogy maga valamikor nagyon ellenezte, hogy festőművész legyen.

Manders: Vannak fontos döntések az életben, melyek az embert aggodalommal töltik el. És megesik, hogy az aggodalom később feleslegesnek bizonyul... *(kezet ráz Osvalddal)* Na de hát Isten hozta, Isten hozta. Kedves Oswald... ugye nem haragszik, ha a keresztnévén szólítom?

Osvald: Ugyan, miért is szólítana másképp?

Manders: Helyes. Szóval, azt akartam mondani, kedves Oswald, hogy... ne higgye, hogy egyformán elítélek mindenféle művészi pályát. Gondolom, sokan vannak, akik ezen a pályán is meg tudják őrizni belső romlatlanságukat.

Osvald: Reméljük.

Alvingné: (sugárzó elégedettséggel) Egyet ismerek, aki a belső és a külső romlatlanságát is meg tudta őrizni. Nézzen csak rá, nagytiszteletű úr.

Osvald: (járáskor kezd) Jó, jó... hagyd ezt, anya.

Manders: Valóban – ez tagadhatatlan. És ha jól tudom, Oswald, a neve is kezd már ismertté válni. Az újságok gyakran írnak magáról, és mindig nagy elismeréssel.

Legalábbis régebben gyakran írtak. Újabban mintha kevesebbet foglalkoznának magával.

Osvald: (megáll a virágoknál) Az utóbbi időben kevesebbet festettem.

Alvingné: Egy festőnek is jár néha egy kis pihenés.

Manders: Bizonyára így van. Ilyenkor erőt gyűjt, és felkészül az újabb, nagy feladatra.

Osvald: Igen. – Mondd, anyám, mikor eszünk?

Alvingné: Nemsokára. Fél óra múlva. Étvágya van, hála Istennek.

Manders: És látom, pipázni is szeret.

Osvald: Megtaláltam odafent apám pipáját, és gondoltam...

Manders: Aha, akkor ez lehet az oka.

Alvingné: Minek?

Manders: Amikor Osvald belépett ide pipával a szájában, mintha az apját láttam volna teljes életnagyságban.

Osvald: Tényleg?

Alvingné: Jaj, hogy mondhat ilyet? Hiszen Osvald rám hasonlít.

Manders: Igen, de van valami az ajka körül vagy a szája sarkánál, ami rendkívül erősen Alvingra emlékeztet – legalábbis amikor pipázik.

Alvingné: Én ennek nyomát sem látom. Inkább olyan papos a szája.

Manders: Valóban, sok kollégám szája körül látható ez a vonás.

Alvingné: Tedd már le azt a pipát, kisfiam, nem szeretem, ha telefüstölöd a szobát.

Osvald: (leteszi a pipát) Ahogy parancsolod. Csak újra ki akartam próbálni. Mert egyszer, gyerekkoromban már kipróbáltam.

Alvingné: Te?

Osvald: Igen. Még egészen kicsi voltam. Emlékszem, egyik este feljöttem apa szobájába. Aznap nagyon jó kedve volt.

Alvingné: Ugyan, ilyen régi dolgokra nem emlékezhetsz.

Osvald: De igen, tisztán emlékszem, ölébe vett, és megengedte, hogy kipróbáljam a pipáját. Szívd csak, fiacskám, szívd meg rendesen, mondta. Én meg jó erősen megszívtam, többször is, amíg úgy elszédültem, hogy a veríték is kiütött a homlokomon. Ezen aztán apám nagyon jót mulatott...

Manders: Hát ez nagyon különös...

Alvingné: Szerintem Osvald ezt csak álmodta.

Osvald: Nem, anyám, egyáltalán nem álmodtam. Hiszen te magad vittél be utána a szobámba, nem emlékszel? Akkor már a gyomrom is kavargott, és láttam, hogy sírsz. – Gyakran csinált apa ilyen tréfákat?

Manders: Fiatal korában nagyon jó kedélyű ember volt.

Osvald: És mégis mennyi mindent véghez tudott vinni ebben a világban. Mennyi jó és hasznos dolgot. Pedig milyen fiatalon meghalt.

Manders: Bizony, maga egy értékes és tevékeny ember nevét örökölte, kedves barátom. Ez remélhetőleg ösztönözni fogja...

Osvald: Bízom benne, igen.

Manders: Mindenesetre szép dolog, hogy hazajött a megemlékezésre.

Osvald: Ez a legkevesebb, amit apámért tehetek.

Alvingné: És itt marad velem sokáig – ez a legjobb az egészben.

Manders: Igen, hallom, az egész telet itt tölti.

Osvald: Még nem tudom, meddig maradok, nagytiszteletű úr. – De nagyon jó érzés, hogy itthon lehetek!

Alvingné: (ragyogó arccal) Ugye, drágám?

Manders: (részvétellel néz Osvaldra) Maga jó korán elkerült hazulról, Osvald.

Osvald: Igen. Néha arra gondolok, hogy talán túlságosan is korán.

Alvingné: Nem, ez nem így van. Egy egészséges fiúnak ez csak jót tesz. Különösen, ha egyetlen gyerek. Nem jó neki, ha otthon marad, és a szülei elkényeztetik.

Manders: Ez nem ilyen egyértelmű, asszonyom. Egy gyereknek mégiscsak a szülői ház a legjobb környezet. Ez régen is így volt, és most is így van.

Osvald: Ebben bizony egyetértek a nagytiszteletű úrral.

Manders: Nézze csak meg a saját fiát. Erről előtte is nyugodtan beszélhetünk. Mi lett a következménye annak, hogy elment? Az, hogy huszonhat vagy huszonhét éves korában még nem tudja, milyen egy igazi otthon.

Osvald: Bocsánat, nagytiszteletű úr, de ebben téved.

Manders: Igen? Azt hittem, hogy szinte kizárólag művészek között éli az életét.

Osvald: Igen, ez így van.

Manders: Még hozzá főként fiatalabb művészek között.

Osvald: Igen.

Manders: De úgy tudom, hogy legtöbbjük nem engedheti meg magának, hogy családot alapítson és otthont teremtsen a családjának.

Osvald: Valóban sokan vannak köztük, akik nem engedhetik meg maguknak, hogy megházasodjanak.

Manders: Ez az, ezt mondom én is.

Osvald: De otthonuk azért még lehet. És van is, némelyiküknek. Még hozzá nagyon rendes és nagyon kellemes otthonuk.

Alvingné: *(feszült figyelemmel követi a beszélgetést, bólint, de nem mond semmit)*

Manders: Na de én nem az efféle legénylakásokról beszélek. Hanem a családi otthonokról, ahol a férfi a feleségével és a gyerekeivel él.

Osvald: Igen. Vagy a gyerekeivel és a gyerekei anyjával.

Manders: *(megütközik, összecsapja a kezét)* Szentséges Isten...!

Osvald: Mi a baj?

Manders: Együtt él a... gyermekei anyjával?!

Osvald: Miért, jobb volna, ha gyermekei anyját eltaszítaná magától?

Manders: Tehát maga a törvénytelen kapcsolatokról beszél! Az úgynevezett vadházasságokról!

Osvald: Nem vettem észre, hogy különösebben vadak volnának ezek a kapcsolatok.

Manders: Na de hogy lehetséges, hogy egy valamennyire is jó házból való fiatal férfi vagy nő elfogadja, hogy így éljen – az egész világ szeme láttára?

Osvald: De hát mi mást tehetnének? Egy szegény és fiatal művész... és egy szegény és fiatal lány...? A házasság sokba kerül. Mit csináljanak?

Manders: Mit csináljanak? Én megmondom magának, Alving úr, hogy mit csináljanak. Kerüljék egymást, az első pillanattól fogva! Ezt csinálják!

Osvald: Ezzel a tanáccsal nem sokra megy a forróvérű, fiatal szerelmeseknél.

Alvingné: Bizony, nem sokra megy vele!

Manders: *(folytatja)* És a hatóságok mindezt eltűrik! Engedik, hogy mindez a legteljesebb nyilvánosság előtt történjen! *(Alvingné elé áll)* Hát nem volt meg mindem okom rá, hogy aggódjam a fia sorsáért? Ilyen körökben, ahol a leplezetlen erkölcstelenségnek teljes polgárjoga van, sőt, már-már követendő példának számít...

Osvald: Mondok én magának valamit, nagytiszteletű úr. Gyakran vendégeskedtem vasárnaponként egy-két ilyen szabálytalan otthonban...

Manders: Épp vasárnaponként!

Osvald: Igen, amikor az embernek van ideje egy kis kikapcsolódásra. De soha nem hallottam egyetlen durva szót sem, és soha nem tapasztaltam semmit, amit erkölcstelenségnek lehetne nevezni. Tudja, mikor lehet látni erkölcstelenséget a művészkörökben?

Manders: Dehogyan tudom, Isten őrizzen!

Osvald: Akkor én most elárulom magának. Akkor találkoztam vele, amikor valamelyik itteni mintaférj és családapa meglátogatott minket – megtisztelte a művészeket azzal, hogy leült az asztalunkhoz szegényes kocsmáinkban. Akkor nyílt ki a szemünk. Ezek az urak olyan helyekről és olyan dolgokról meséltek nekünk, amilyenekről nem is álmodtunk.

Manders: Micsoda? Azt állítja, a mi tisztességes honfitársaink, amikor ott vannak...

Osvald: Soha nem hallotta még, mit mondanak ezek a tisztességes férfiak, amikor hazajönnek? Soha nem hallotta még beszámolóikat a külföld mérhetetlen erkölcstelenségéről?

Manders: De igen, hogyne...

Alvingné: Én is hallottam ilyeneket.

Osvald: Minden szavuk igaz. Tudják, mit beszélnek. *(fejéhez kap)* Istenem... hogy mennyire bemocskolják azt a nagyszerű, szabad életet.

Alvingné: Ne izgasd fel magad, Osvald, nem tesz jót neked.

Osvald: Igazad van, anyám. Nem tesz jót az egészségemnek. Most is ... ez az átkozott fáradtság. Kimegyek, sétálok még egyet ebéd előtt. Elnézést kérek, nagytiszteletű úr, maga nyilván nem tudja, milyen érzés ez; egyszer csak rám tör, és nem tehetek semmit ellene. *(kimegy jobbra a második ajtón)*

Alvingné: Szegény kisfiam...!

Manders: Bizony az. Mert idáig jutott!

Alvingné: *(csak néz Mandersre, és nem szól semmit)*

Manders: *(fel-alá járkál)* A tékozló fiú! Ő maga mondta. Így van, sajnos... sajnos!

Alvingné: *(továbbra is szótlánul nézi Manderst)*

Manders: És maga mit szól ehhez?

Alvingné: Azt, hogy Osvaldnak teljesen igaza van.

Manders: *(megáll)* Igaza? Nocsak! Ilyen alapvető kérdésekben?

Alvingné: Nézze, én itt magányosan élek, mégis ugyanazt gondolom, mint ő. Csak én soha nem merek beszélni róla. De nem baj, most már a fiam fog beszélni helyettem is.

Manders: Sajnálom magát, asszonyom. Hadd mondjak most valamit, amit nagyon komolyan gondolok. Nem úgy, mint üzleti tanácsadója és ügyeinek intézője, és nem is úgy, mint néhai férjének ifjúkori barátja. Hanem úgy, mint a lelkész, aki élete legnehezebb pillanatában is maga mellett állt.

Alvingné: És mint lelkész, mit akar mondani nekem?

Manders: Először is fel szeretném frissíteni az emlékezetét. Az időpont erre kiválóan megfelel. Holnap van férje halálának tizedik évfordulója, holnap avatjuk fel az emlékére épített menhelyet, és holnap a nagy nyilvánosság előtt fogok beszélni róla. Ma azonban csak magával akarok beszélni, négyszemközt.

Alvingné: Helyes. Akkor beszéljen!

Manders: Emlékszik, hogy a házassága alig egy év után milyen pokoli válságba került? Hogy elhagyta az otthonát, megszökött a férjétől – igen, megszökött, asszonyom, és a férje bárhogy könyörgött is magának, nem volt hajlandó visszatérni hozzá?

Alvingné: Elfelejtí, milyen mérhetetlenül boldogtalan voltam abban az első évben?

Manders: Na éppen ebben mutatkozik meg a lázadás szelleme, mely boldogságot követel magának a földi életben. Hol van az megírva, hogy jogunk van a boldogságra? Nem, asszonyom, nekünk mindenk előtt a kötelességünket kell teljesítenünk! Magának pedig az volt a kötelessége, hogy kitartszon férje mellett, akit maga választott, és akihez szent kötelék fűzi.

Alvingné: Hiszen maga tudja, hogyan élt Alving azokban az időkben; tud a kicsapongásairól, tud a bűneiről.

Manders: Igen, én is hallottam a szóbeszédet, s ha ez igaz, a legkevésbé sem helyeslem férje ifjúkori életvitelét. De a feleségnek nem az a dolga, hogy ítéletet mondjon férje felett. Magának az lett volna a kötelessége, hogy türelmesen viselje a keresztet, melyet egy magasabb akarat a vállára helyezett. Maga azonban fellázadt, ledobta a keresztet, magára hagyta a tévelygő embert, akit támogatnia kellett volna, kockára tette jó hírét – sőt, kis híján mások jó hírét is.

Alvingné: Másokét? Nem inkább egy valakiét?

Manders: Nagy meggondolatlanság volt, hogy nálam keresett menedéket.

Alvingné: A lelkipásztorunknál? Családunk barátjánál?

Manders: Igen, éppen ezért. – De köszönje meg a Jóistennek, hogy megvolt bennem a kellő erő, és le tudtam hűteni felajzott lelkét, visszatéríthettem a kötelesség útjára, és elértem, hogy hazatérjen törvényes férjéhez.

Alvingné: Hát igen, nagytiszteletű úr, ez kétségtelenül a maga műve volt.

Manders: Én csupán egy felsőbb akarat parancsát követtem. Visszavezettem a kötelesség és engedelmség helyes útjára, és ha nem tévedek, élete ezzel áldásos fordulatot vett. Vajon nem úgy alakultak ezután a dolgok, ahogy megjósoltam? Alving jó útra tért, és úgy viselkedett, ahogy egy férjhez illik, vagy nem így van?

Ettől kezdve szeretetben és egyetértésben élt együtt magával, vagy nem jól tudom? A környék jótevője lett, magát is felemelte, és megengedte, hogy mindebben munkatársa legyen, talán nem így van? Még hozzá kitűnő és hasznos munkatársa – igen, tudom, ez a dicséret megilleti magát, asszonyom. – De most áttérek élete másik nagy ballépésére.

Alvingné: Miről beszél?

Manders: Ugyanúgy, ahogy felrúgta hitvesi kötelességeit, később felrúgta anyai kötelességeit is.

Alvingné: Micsoda...?!

Manders: Magát mindig, egész életében hatalmában tartotta az önfejlés romboló szelleme. Soha nem bírta elviselni a hagyományok és törvények kényszerét. Nem tűrt meg semmiféle köteléket. Kíméletlenül és lelkiismeretlenül levetette magáról az élet minden nyomasztó terhét. Ha nem tetszett magának a házasság – otthagya a férjét. Ha tehernek érezte az anyaságot – elküldte külföldre a fiát.

Alvingné: Igen, elküldtem, ez igaz.

Manders: Így aztán idegen lett a fia számára.

Alvingné: Nem, nem. Nem vagyok az!

Manders: De bizony idegen lett számára, nem is lehet más. És lám, milyen állapotban kapta vissza! Gondolja csak meg, asszonyom. Sokat vétett a férje ellen – amit most beismer azzal, hogy emléket állít neki. Ismerje be, hogy a fia ellen is vétett; talán még nem késő, még kivezetheti Osvaldot tévelygéseinek útvesztőjéből. Térjen a helyes útra maga is, és mentse meg, ami még megmenthető ebben a fiúban. *(felemelt mutatóujjal:)* Mert bizony mondom, asszonyom, magának mint anyának, bűn terheli a lelkét! – Kötelességemnek tartottam, hogy ezt elmondjam magának. *(csend)*

Alvingné: *(lassan, önuralommal)* Elmondta, amit akart, nagytiszteletű úr, és holnap nyilvánosan is megemlékezik a férjemről. Én holnap nem fogok beszélni. De most én is el akarok mondani magának valamit, akárcsak maga nekem.

Manders: Ez természetes. Fel akarja sorolni a mentségeit...

Alvingné: Nem. Csak el akarok mondani valamit.

Manders: Kérem...

Alvingné: Mindez, amit az imént rólam, a férjemről, a közös életünkről mondtam – miután maga, ahogy mondtam, visszaterelt engem a kötelesség útjára – mindez

olyasmi, amit nem ismer, amit a saját szemével soha nem látott. Attól a pillanattól kezdve ugyanis maga, aki azelőtt naponta megfordult nálunk, a lábát sem tette be többé a házunkba.

Manders: Mert nem sokkal azután kiköltöztek a városból.

Alvingné: Igen; de nem látogatott el hozzánk egyetlen egyszer sem, amíg a férjem élt. Később is csak a menhely ügyei kényszerítették rá, hogy felkeressen.

Manders: (halkan és bizonytalanul) Helene – ha ezt szemrehányásnak szánta, akkor kérem, gondolja meg...

Alvingné: ...mivel tartozott a pozíciójának, ugye? Különben is, megszöktem, elhagytam az otthonom. Az ilyen rossz hírű asszonyokkal pedig soha nem lehet elég óvatos az ember.

Manders: De kedves... asszonyom, ez igazán túlzás...

Alvingné: Jó, jó, hagyjuk. Csak azt akartam mondani, hogy úgy mond ítéletet a házasságomról, hogy azt csak szóbeszédéből ismeri.

Manders: Na igen, és?

Alvingné: Most azonban elmondom magának az igazságot, Manders. Megfogadtam, hogy egyszer elmondom. Egyedül magának!

Manders: És mi az igazság?

Alvingné: Az igazság az, hogy a férjem épp olyan romlott volt, amikor meghalt, mint mindig, egész életében.

Manders: (megkapaszkodik egy székből) Mit mond?

Alvingné: Tizenkilenc évi házasság után is épp olyan romlott volt – legalábbis a kedvteléseiben –, mint akkor, amikor maga összeadott bennünket.

Manders: Ezeket az ifjúkori botlásokat... ezeket a különbségeket... na jó, mondjuk eltévelyedéseket... ezeket nevezi maga romlottságnak?

Alvingné: A házi orvosunk használta ezt a kifejezést.

Manders: Nem értem.

Alvingné: Nem is kell, hogy értse.

Manders: Szinte szédülök. Ezek szerint az egész házasságát, a férjével kettesben töltött éveit ebben az álcázott pokolban élte le?!

Alvingné: Igen. Most már tudja.

Manders: Ez... döbbenetes. Felfoghatatlan! Nem értem, hogy lehetséges, hogy...? Nem értem, hogy lehetett ezt eltitkolni?

Alvingné: Minden napom küzdelemben telt el. Amikor Oswald megszületett, Alving mintha megjavult volna. De ez nem tartott sokáig. És utána még jobban, szinte életre-halálra kellett küzdenem azért, hogy senki ne tudhassa meg, milyen ember a gyermekem apja. Egyébként maga is tudja, hogy Alving elbűvölően viselkedett. Mindenkit levett a lábáról. Nem lehetett látni, mi van a megnyerő külső mögött. De aztán – most már ezt is tudnia kell, Manders – elkövette a legnagyobb disznóságot is.

Manders: Még az eddigieknél is nagyobbat?

Alvingné: Tudtam, hogy titokban máshová jár szórakozni, ezt még elviseltem valahogy. De amikor már itt, a mi házukban sem tudott uralkodni magán...

Manders: Mit mond? Hogy itt?!

Alvingné: Igen, itt, a saját otthonunkban. Ott bent (*a jobb oldali első ajtóra mutat*) az ebédlőben tudtam meg először, hogy mit művel. Valami dolgom volt odabent, és az ajtó nem volt teljesen becsukva. Hallottam, hogy a szobalányunk bejön a kert felől, hogy meglocsolja a virágokat.

Manders: És...?

Alvingné: Aztán Alving is bejött utána. Hallottam, hogy halkán mond valamit a szobalánynak. És aztán meghallottam... (*kurtán felnevet*) dermesztő és nevetséges módon még mindig a fülemben cseng – hogy a szobalányom azt suttogja: Eresszen el, kamarás úr! Hagyjon békét nekem!

Manders: Micsoda bűnös könnyelműség! De bizonyára csak könnyelműségről volt szó, asszonyom, semmi másról. Higgye el nekem.

Alvingné: Hamarosan megtudtam, mit higgyek el. A kamarás úr megkapta a lánytól, amit akart – és a kapcsolatuknak következményei lettek, nagytiszteletű úr.

Manders: (*döbben*) És mindez ebben a házban! Ebben a házban!

Alvingné: Addig is sok minden el kellett tűrnom ebben a házban. Hogy itthon tartsam esténként... és éjszakánként... az ivócimborája lettem. Benn ültem vele a

szobájában, ittam vele, hallgattam a durva és zagyva ömlengését, és verekednem kellett vele, hogy végül le tudjam fektetni...

Manders: (megrendülten) Nem is értem, hogy bírta elviselni.

Alvingné: A kisfiam miatt tettem. De amikor kikezdett a saját szobalányommal, akkor betelt a pohár, akkor megfogadtam, hogy ennek véget vetek! Ettől kezdve én parancsoltam a házban, én irányítottam mindent, őt magát is. Most már volt fegyverem ellene, amivel sakkban tarthattam, és nem mert tiltakozni. Ekkor küldtem el Oswaldot. Hét éves volt, sok mindent észrevett, és kezdett kérdezősködni, ahogy a gyerekek szoktak. Ezt nem bírtam elviselni, Manders. Úgy éreztem, ebben az erkölcstelen házban a pusztá lélegzetvétel is megmérgezi. Ezért küldtem el innen. És most már gondolom, érti, Manders, hogy miért nem jöhetett haza egyetlen egyszer sem, amíg az apja élt. Senki nem tudja, milyen árat kellett fizetnem ezért.

Manders: Magát valóban próbára tette az élet.

Alvingné: Nem bírtam volna ki, ha közben nem dolgozom. Bizony, sokat dolgoztam! A birtok rendben tartása, a termelés növelése, a körülmények állandó javítása, a hasznos újítások bevezetése – mindaz, amiért Alving bezsebelte a dicséreteket, gondolja, hogy ő műve volt? Az **övé**, aki naphosszat a pamlagon heverészett, és a régi almanachokat olvasgatta? Nem! Most már elárulom magának ezt is: **én** zavartam el ügyeket intézni a józanabb perceiben, és **én** húztam az igát, amikor újra inni kezdett vagy száználmas siránkozással összerogyott a terhek alatt.

Manders: És ennek az embernek állít maga most emlékművet.

Alvingné: Látja, ilyen a rossz lelkiismeret hatalma.

Manders: A rossz lelkiismeret...? Hogy érti ezt?

Alvingné: Mindig attól félttem, hogy az emberek hitelt adnak a szóbeszédnek, és az igazság előbb-utóbb kiderül. A menhely lesz minden szóbeszéd és minden kételkedés ékes cáfolata.

Manders: Úgy látom, beválik a számítása, asszonyom.

Alvingné: Még egy okom van rá. Nem akartam, hogy a fiam, Oswald bármit is örököljön az apja után.

Manders: Tehát akkor Alving vagyona az, amelyikből...

Alvingné: Igen. Az a pénz, amit az évek során a menhely létesítésére költöttem, megfelel annak az összegnek – ezt pontosan kiszámítottam –, ami miatt Alving kapitány annak idején jó partinak számított.

Manders: Ha jól értem...

Alvingné: Igen. Ebből fedeztem a költségeket... Nem akartam, hogy ez a pénz Oswaldé legyen. A fiannak mindent tőlem kell kapnia. Csakis tőlem.

(Osvald jön be jobbról, a második ajtón; kalapját és kabátját már kint levetette)

Alvingné: (elébe megy) Már vissza is jöttél? Drága kisfiam!

Osvald: Hát persze. Mit mást csinálhatnék ebben a vigasztalan esőben? De hallom, hogy nemsokára eszünk. Az nagyszerű lesz!

Regine: (bejön az ebédlőből, csomagot hoz) Csomagot hoztak a nagyságos asszonynak.
(átadja)

Alvingné: (a lelkészre pillant) Azt hiszem, az énekeskönyvek a holnapi ünnepségre.

Manders: Hm...

Regine: És tálalva van.

Alvingné: Helyes. Mindjárt átmegyünk, csak előbb ezt... *(bontani kezdi a csomagot)*

Regine: (Osvaldnak) Milyen bort kér, Alving úr, fehér vagy vörös portóit?

Osvald: Mind a kettőt, Engstrand kisasszony.

Regine: Bien... igenis, Alving úr. (kimegy az ebédlőbe)

Osvald: Megyek én is, segítek kihúzni a dugókat... *(szintén kimegy az ebédlőbe, az ajtó résnyire nyitva marad utána)*

Alvingné: (felbontja a csomagot) Igen, jól gondoltam. Az énekeskönyvek, nagytiszteletű úr.

Manders: (összekulcsolt kézzel) Nem tudom, hogy fogom holnap nyugodt lélekkel elmondani a beszédemet...!

Alvingné: Biztosan megtalálja a módját.

Manders: (halkan, hogy ne hallják az ebédlőben) Mégsem kelthetünk megbotránkozást.

Alvingné: (halkan, de határozottan) Nem. De ezzel vége is ennek a hosszú és förtelmes komédiának. Holnaputántól kezdve úgy fogom érezni, mintha a férjem soha nem is élt volna ebben a házban. Nem lesz itt senki más, csak a fiam és az anyja.

(Az ebédlőben felborul egy szék, és kihallatszanak a hangok.)

Regine hangja: (suttogva, de élesen) Oswald! Mit csinálsz? Megbolondultál? Eressz el!

Alvingné: (rémülten összerándul) Jaj...!

(szinte magánkívül mered a félig nyitott ajtóra; odabent Oswald köhög és dudorászik, majd egy dugó pukkanása hallatszik)

Manders: (feldúltan) Hát ezt meg mire véljem! Mi történik itt, asszonyom?

Alvingné: (rekedten) Kísértetek. Ennek a szobának az árnyai... az a régi pár... visszajárnak.

Manders: Mit mond? Regine...? **Ő** volna a...?

Alvingné: Igen. Jöjjön. Ne szóljon egy szót sem...! *(megfogja Manders karját, és bizonytalan léptekkel elindul az ebédlő felé)*

—————

MÁSODIK FELVONÁS

*(Ugyanaz a szoba. Továbbra is szürke esőfelhők borítják az eget.)
(Manders lelkész és Alvingné lép be az ebédlőből.)*

Alvingné: (még az ajtóban) Egészségére, nagytiszteletű úr. (visszaszól az ebédlőbe) Te is átjössz, Oswald?

Osvald: (bentről) Nem, inkább járok egy kicsit.

Alvingné: Azt jól teszed. Úgy látom, elállt az eső. (becsukja az ebédlő ajtaját, az előszobaajtóhoz megy, és kiszól) Regine!

Regine: (kintről) Tessék, nagyságos asszony?

Alvingné: Menj le a mosókonyhába, és segíts megkötni a virágfüzéreket.

Regine: Megyek, nagyságos asszony.

Alvingné: (megvárja, amíg Regine lemegy, aztán becsukja az ajtót)

Manders: Oswald nem hallja, amit beszélünk?

Alvingné: Ha zárva az ajtó, akkor nem. De egyébként is, kimegy sétálni.

Manders: Még mindig nem tértem magamhoz. Nem is értem, egyáltalán hogy bírtam lenyelni egy falat ételt is.

Alvingné: (fel-alá járkál; nyugtalan de fegyelmezett) Én is ugyanígy érzem magam. De mit lehet itt tenni?

Manders: Igen, ez a kérdés. Őszintén bevallom: nem tudom. Ilyen ügyekben nincs semmi tapasztalatom.

Alvingné: Biztos vagyok benne, hogy még nem történt semmi baj.

Manders: Uramisten, ne is mondjon ilyet. De ez a kapcsolat azért így is erkölcstelen.

Alvingné: Azt hiszem, csak arról van szó, hogy Oswald egy pillanatra megfélelkezett magáról, higgye el.

Manders: Mint már mondtam, nem értek ezekhez a dolgokhoz, de úgy érzem, mégiscsak megengedhetetlen, hogy...

Alvingné: A lánynak el kell mennie ebből a házból. Mégpedig azonnal. Ez teljesen nyilvánvaló...

Manders: Egyetértek.

Alvingné: De hová menjen? Hiszen nem garantálhatjuk, hogy máshol...

Manders: Hová? Természetesen haza, az apjához.

Alvingné: Kihez?

Manders: Hát a... Na persze, hiszen Engstrand nem is az... Uramisten, de hát hogy lehetséges ez? Asszonyom, maga bizonyára téved.

Alvingné: Nem, sajnos ebben nem tévedek. Annak idején Johanne mindent bevallott nekem, és azután már Alving sem tagadhatott. Nem lehetett semmit sem csinálni, el kellett tussolni az ügyet.

Manders: Igen, ilyenkor nincs más megoldás.

Alvingné: A lánynak azonnal kitettük a szűrét, és kapott egy szép összeget, hogy a későbbiekben is hallgasson a dologról. A városban aztán már maga gondoskodott a további sorsáról. Felmelegítette régi ismeretségét Engstrand asztalosmesterrel, feltehetőleg elárulta neki mennyi pénze van, és beadott neki egy mesét valami külföldiről, aki a nyáron errefelé hajókázott. Aztán gyorsan egybekeltek. Hiszen tudja, maga eskette őket.

Manders: Egyszerűen nem tudom megérteni...! Tisztán emlékszem rá, mit mondott Engstrand, amikor eljött hozzám, és megkért, hogy adjam össze őket. Kétségbe volt esve, és keserűen vádolta magát és menyasszonyát bűnös könnyelműségükért.

Alvingné: Igen, magára kellett vállalnia a bűnt.

Manders: De hát akkor hazudott! Még hozzá a szemembe! Ezt bizony nem hittem volna Jakob Engstrandról. De ezért még megkapja tőlem a magáét! Ezt nem viszi el szárazon! – Micsoda erkölcstelenség! Pénzért...! Mekkora összeget kapott a lány?

Alvingné: Háromszáz tallért.

Manders: Belegondolni is szörnyű... rongyos háromszáz tallérért elvenni feleségül egy bukott nőt!

Alvingné: És rólam mit gondol? Én meg hozzámentem egy bukott férfihoz.

Manders: Édes Istenem, miket beszél? Bukott férfihoz?

Alvingné: Maga szerint Alving tisztább volt, amikor oltár elé vezetett, mint Johanne, amikor egybekelt Engstranddal?

Manders: Jó, jó, de azért ez mégiscsak két teljesen különböző dolog...

Alvingné: Egyáltalán nem az. Az ár igen, az különbözött: rongyos háromszáz tallér – és egy egész vagyon.

Manders: Na de ezeket mégsem lehet összehasonlítani. Hiszen maga a szívére is hallgatott, meg a családjára is.

Alvingné: (nem néz Mandersre) Azt hittem, maga tudja, hogy a szívem merre vitt volna akkoriban.

Manders: (mereven) Ha tudtam volna, nem lettem volna mindennapos vendég a férje házában.

Alvingné: Nos, annyi mindenestre biztos, hogy a szívemre nem hallgattam.

Manders: Na de a családjára biztosan hallgatott, ahogy az elő van írva; az édesanyjára és a két nagynénjére.

Alvingné: Igen. Ők hárman oldották meg helyettem ezt az egyszerű számtanpéldát. Bámulatos gyorsasággal, egy pillanat alatt arra az eredményre jutottak, hogy örültség volna visszautasítani egy ilyen ajánlatot. Istenem, ha anyám fölnézne a sírjából, és látná, mi lett abból a fényes jövőből!

Manders: Nem hibáztathatja érte, nem láthatta előre. Annyi mindenestre bizonyos, hogy a maga házasságkötése mindenben megfelelt a törvényes rendnek.

Alvingné: (az ablaknál állva) A törvényes rend, igen! Sokszor arra gondolok, hogy emiatt van minden baj a világon.

Manders: Ne mondjon ilyet asszonyom, ez bűn.

Alvingné: Nem tehetek róla, de már nem bírom elviselni a szabályokat és kötöttségeket. Nem bírom tovább! Ki kell törnöm, ki kell szabadulnom közülük.

Manders: Mit akar ezzel mondani?

Alvingné: (ujjaival dobol az ablakpárkányon) Nem lett volna szabad eltitkolnom, hogy Alving milyen életet él. De nem mertem másképp cselekedni annak idején – magam miatt sem. Mert gyáva voltam.

Manders: Gyáva?

Alvingné: Ha az emberek megtudták volna, mi a helyzet, azt mondták volna: szegény ember, nem csoda, hogy elzüllik, ha egyszer olyan felesége van, aki megszökik tőle.

Manders: Bizonyos értelemben igazuk is lett volna.

Alvingné: (szikrázó tekintettel) Ha olyan lennék, amilyennek kellene lennem, akkor most azt mondanám Oswaldnak: fiam, apád alávaló, romlott ember volt...

Manders: Jóságos Isten...

Alvingné: ...és elmondanék neki mindent, amit most magának elmondtam – mindent.

Manders: Már szinte kihoz a sodromból, asszonyom.

Alvingné: Igen, tudom. Nem lep meg. Hiszen engem is kihoz a sodromból ez a gondolat. *(eljön az ablaktól)* Mert gyáva vagyok.

Manders: Gyávaságnak nevezi azt, ami egyszerűen a kötelessége? Elfelejtí, hogy a gyerekeknek tisztelnie és szeretnie kell apját és anyját?

Alvingné: Ezek általánosságok. Itt az a kérdés, hogy tisztelnie és szeretnie kell-e Oswaldnak Alving kamarást.

Manders: Mondja, valahol legbelül nem érzi, hogy nem szabad lerombolnia a fia eszményeit?

Alvingné: És az igazság?

Manders: És az eszmények?

Alvingné: Ugyan – eszmények! Csak ne lennék ilyen gyáva!

Manders: Ne vesse meg az eszményeket, asszonyom – mert az csúnyán megbosszulhatja magát. Különösen Oswald eszményeit. Mert sajnos nincs sok neki. Annyit azonban látok, hogy az apját valamiféle eszményképnek tekinti.

Alvingné: Ebben igaza van.

Manders: És ezt az elképzelést éppen maga táplálta és növesztette benne a leveleivel.

Alvingné: Azt hittem, ez kötelességem. És ezért éveken át hazudtam a saját fiamnak. Istenem, milyen gyáva, milyen gyáva vagyok!

Manders: Elültetett a fiában egy nagyszerű illúziót, asszonyom – ezt ne becülje le.

Alvingné: Hm, ki tudja, most mire megyek vele? – Mindenesetre valamiféle titkos viszonyról Reginével szó sem lehet. Nem engedem, hogy tönkretegye ezt a szerencsétlen lányt.

Manders: Jaj, ne is mondja, az borzasztó volna!

Alvingné: Ha tudnám, hogy komolyak a szándékai, és a boldogsága múlna rajta...

Manders: Akkor...?

Alvingné: De ez nem jöhet szóba, mert Regine sajnos nem olyan.

Manders: Miről beszél?

Alvingné: Ha nem volnék ilyen istentelenül gyáva, akkor azt mondanám neki: vedd el feleségül, vagy éljetek úgy, ahogy jónak látjátok, csak ne csapjátok be egymást.

Manders: Atyaúristen...! Törvényes házasságra gondol?! Hát ez rettenetes...!
Hallatlan...!

Alvingné: Azt mondja, hallatlan? Tegye a kezét a szívére, nagytiszteletű úr – nem hiszi, hogy sok olyan házaspár van az országban, akik hasonlóképpen közeli rokonai egymásnak?

Manders: Egyáltalán nem értem magát.

Alvingné: Dehogynem ért.

Manders: Na igen, ha azokra a lehetséges esetekre gondol, ahol... hát igen, sajnos, a családi élet nem mindig olyan tiszta, amilyennek lennie kellene. De azt, amire maga céloz, soha nem lehet tudni... legalábbis nem biztosan. Itt azonban... maga, mint anya, beleegyezne, hogy a tulajdon fia...!

Alvingné: De nem akarom. A világ minden kincséért sem egyeznék bele. Hiszen éppen ezt mondom.

Manders: Azért nem, mert gyávának tartja magát. De ha nem volna gyáva...! Teremtő atyám – micsoda fertő!

Alvingné: Állítólag ilyesféle fertőből származunk mindannyian. Mondja, nagytiszteletű úr, ki rendezte ezt így el a világban?

Manders: Ilyen kérdéseket nem vagyok hajlandó megvitatni magával, asszonyom, erre maga most láthatóan nincs felkészülve. De hogy ki meri jelenteni, hogy pusztán gyávaságból...!

Alvingné: Elmondom magának, hogy gondolom. Azért félek, és azért vagyok bátortalan, mert úgy érzem, mintha kísértetek járnának bennem, melyektől soha nem bírok megszabadulni.

Manders: Micsodák?

Alvingné: Kísértetek. Amikor meghallottam Regine és Oswald hangját odabent, mintha kísértetek jelentek volna meg előttem. És tudja, Manders, néha az az érzésem, hogy valamennyien kísértetek vagyunk. Visszajár bennünk mindaz, amit apánktól és anyánktól örököltünk. De nemcsak az, hanem mindenféle régi gondolatok, rég elhalt hiedelmek, meg ilyesfélék. Nem élnek elevenen, de mégis ott vannak bennünk, és nem bírunk megszabadulni tőlük. Ha elkezdek olvasni egy újságot, mintha a sorok közül is kísértetek bújnának elő. Valószínűleg az egész ország tele van kísértetekkel. Annyian lehetnek, mint égen a csillag. Mi pedig mind iszonyatosan félünk a fénytől, a világosságtól.

Manders: Aha – ezt érlelte hát ki az olvasmányjaiból. Szép termés, mondhatom! Ezek a gyümölcssei az ilyen ocsmány, lázító, szabadgondolkodó könyveknek!

Alvingné: Téved, nagy tisztelőtű úr. Hiszen éppen maga az, aki elültette bennem ezeket a gondolatokat. Hálás is vagyok érte magának.

Manders: Én?

Alvingné: Igen. Amikor belehajtott a kötelességek igájába, amikor dicséretesnek és helyénvalónak nevezte azt, ami ellen egész lényemmel lázadtam, s amitől undorodtam. Akkor kezdtem alaposabban szemügyre venni a maga tanításának szövetét. Csak egyetlen szálát akartam kihúzni belőle, de felfeslett az egész. Rájöttem, hogy csak fércelve van.

Manders: (halkan, megrendülten) Ennyi értelme lenne életem legnagyobb küzdelmének?

Alvingné: Nevezze inkább élete legszánalmasabb vereségének.

Manders: Győzelem volt az, Helene, önmagam legyőzése.

Alvingné: Bünt követett el mindkettőnkkel szemben.

Manders: Miért? Mert amikor szinte önkívületben berontott hozzám, és azt mondta: itt vagyok, a tied vagyok, akkor azt válaszoltam magának: asszony, térj vissza hitvesedhez!? Ez bűn volt?

Alvingné: Igen, szerintem az.

Manders: Nem értjük meg egymást.

Alvingné: Egy ideje már nem, ez kétségtelen.

Manders: Soha – még legtitkosabb gondolataimban sem láttam magában mást, mint egy másik férfi feleségét.

Alvingné: Valóban?

Manders: Helene...!

Alvingné: Az ember könnyen elfelejti, milyen volt régen.

Manders: Én nem. Én most is ugyanolyan vagyok.

Alvingné: (más hangon) Jó, jó, jó... hagyjuk a múltat. Maga naphosszat a különféle testületekben és bizottságokban ül, én meg látható és láthatatlan kísértetekkel harcolok.

Manders: A láthatóakkal szemben számíthat a segítségemre. Azok után, amikről ma itt elborzadva értesültem, jó lelkiismerettel nem hagyhatom, hogy az a védtelen, fiatal lány továbbra is itt maradjon a maga házában.

Alvingné: Talán az volna a legjobb, ha valaki gondoskodna róla. Úgy értem – ha jól férjhez adnánk.

Manders: Ez kétségtelen. Azt hiszem, minden szempontból ez volna a legjobb megoldás számára. Regine most már abban a korban van, amikor... igaz, én nem nagyon értek az ilyesmihez, de...

Alvingné: Regine a korához képest jól fejlett lány.

Manders: Ugye? Ha jól emlékszem, testileg már akkor is nagyon fejlett volt, amikor felkészíttem a konfirmációjára. Egyelőre haza kell kerülnie, az apja felügyelete alá... azazhogy... persze... Engstrand nem is a... hm, nem értem, hogy tudott engem így félrevezetni ez az ember!

(Kopogtatnak az előszoba ajtaján)

Alvingné: Ki lehet az? Tessék!

Engstrand: (kimenő ruhában van, megáll az ajtóban) Bocsánatot kérek, de...

Manders: Aha! Hm...

Alvingné: Maga az, Engstrand?

Engstrand: ... nem találtam kint senkit, úgyhogy vettem a bátorságot, és bekopogtam.

Alvingné: Jó, jó. Jöjjön be. Hozzám jön?

Engstrand: (bejön) Nem, köszönöm, nem akarom zavarni. A nagytiszteletű úrral szeretnék szót váltani.

Manders: (fel-alá járkal) Nocsak? Hm. Velem akar beszélni? Maga?

Engstrand: Igen, nagyon szeretnék...

Manders: (megáll előtte) Ha szabad kérdezni, milyen ügyben?

Engstrand: Arról van szó, nagytiszteletű úr, hogy befejeztük a munkát odalent, és készen van az elszámolás is. Amit nagyon köszönünk a nagyságos asszonynak. – Mivel minden elkészült, arra gondoltam, milyen szép volna... meg illendő is... ha mi, akik ott dolgoztunk, valamennyien... azzal fejeznék be az egészet, hogy... egy rövid esti áhítatot tartanánk.

Manders: Áhítatot? Lenn, a menhelyen?

Engstrand: Úgy találja a nagytiszteletű úr, hogy ez nem illendő dolog...?

Manders: Dehogynem, persze, csak... hm...

Engstrand: Én már máskor is tartottam odalenn ilyen kis esti áhítatokat...

Manders: Maga?

Engstrand: Igen, egyszer-kétszer, csak úgy a magunk épülésére. De én egyszerű, műveletlen ember vagyok, Isten a megmondhatója, nincs nagy tehetségem hozzá... és arra gondoltam, ha a Manders nagytiszteletű úr úgymint itt van, akkor...

Manders: Nos, Engstrand, előbb kérdezni akarok magától valamit. Felkészültnek érzi magát egy ilyen összejövetelre? Tiszta a lelkiismerete?

Engstrand: Jaj, Istenre kérem, ne bolygassuk a lelkiismeret dolgát, nagytiszteletű úr.

Manders: De igen, éppen hogy bolygatni akarom. Mit válaszol tehát?

Engstrand: Hát, a lelkiismeret... az bizony furdalja az embert... időnként.

Manders: Na, ezt legalább bevallja. Hajlandó-e nekem őszintén megmondani, hogy... mi köze van ennek Reginéhez?

Alvingné: (gyorsan) Na de Manders!

Manders: (nyugtatóan) Hagyja csak...

Engstrand: Reginéhez? Jézusom, egészen megijeszt! (Alvingnéra néz) Csak nincs valami baj Reginével?

Manders: Reméljük. Nos, ismétlem, mi köze van ennek magához és Reginéhez? Hiszen maga az apja, vagy nem?

Engstrand: (elbizonytalanodik) Hiszen a... nagytiszteletű úr tudja, mi volt a helyzet velem és boldogult Johannémmal.

Manders: Ne takargassa tovább az igazságot. Néhai felesége mindent elmondott Alvingné nagyságos asszonynak, mielőtt kilépett a szolgálatból.

Engstrand: Ó, a teremtőjét... Hát elmondta?

Manders: És most napfényre került az igazság, Engstrand.

Engstrand: Pedig hogy esküdözött, hogy szitkozódott, hogy ő aztán...

Manders: Szitkozódott?

Engstrand: Igazából csak esküdözött, de azt nagyon.

Manders: Maga pedig hosszú éveken át eltitkolta előlem az igazságot. Előlem, aki pedig fenntartások nélkül megbíztam magában.

Engstrand: Ez, sajnos, így van.

Manders: Mivel érdemeltem én ezt ki, Engstrand? Hát nem álltam ott mindig, minden körülmények között maga mellett, ha tanácsra vagy segítségre volt szüksége? Feleljen? Így van, vagy nem így van?

Engstrand: Bizony, sokszor pórul jártam volna, ha a nagytiszteletű úr nem segít rajtam.

Manders: És ezt így hálálja meg nekem. Rávesz, hogy hamis adatokat vezessek be az anyakönyvbe, azután éveken át elhallgatja előlem mindazt, aminek a közlésével adós maradt nekem, és amivel tartozik az igazságnak is. A maga viselkedésére nincs mentség, Engstrand! Mától kezdve semmi közünk egymáshoz.

Engstrand: (sóhajtva) Hát igen, megértem.

Manders: Hiszen semmivel sem mentheti a viselkedését!

Engstrand: Mi mást tehetett volna szegény Johanne? Világgá kellett volna kürtölnie a szégyenét? Képzelve csak el, nagytiszteletű úr, mi lett volna, ha maga kerül olyan helyzetbe, mint az én boldogult Johanném...

Manders: Én?!

Engstrand: Jaj, Istenem, nem úgy gondolom. Úgy értem, ha a nagytiszteletű úrnak lett volna valami takargatnivalója. Nekünk, férfiaknak, nem szabad szigorúan megítélnünk szegény, bajba jutott asszonyokat.

Manders: Nem is ítélem meg őket. Én magának teszek szemrehányást, Engstrand.

Engstrand: Kérdezhetek valamit a nagytiszteletű úrtól?

Manders: Tessék, kérdezzen.

Engstrand: Helyénvaló-e, ha segítünk az elbukottakon?

Manders: Igen. Természetesen.

Engstrand: És jól teszi-e egy férfi, ha betartja adott szavát?

Manders: Persze, hogy jól teszi, de...

Engstrand: Annak idején, amikor Johanne bajba került amiatt az angol miatt – bár az is lehet, hogy amerikai volt, vagy éppenséggel orosz, ki tudja – szóval Johanne akkor bejött a városba. Azelőtt, szegény, elutasította a közeledésemet, mert csak olyan kellett neki, akit szemrevalónak tartott; nekem meg ugye hibás volt a lábam. Azóta – erre biztos emlékszik még a nagytiszteletű úr is –, amióta egy mulatságon összeszólalkoztam azokkal a részeg matrózokkal. Pedig én csak rá akartam beszélni őket, hogy kezdjenek új életet...

Alvingné: (az ablaknál) Hm...

Manders: Emlékszem, Engstrand. Azok az otromba matrózok lehajították magát a lépcsőn. Ezt már elmondta nekem. De ez a fogyatékosága, amit akkor szerzett, becsületére válik magának.

Engstrand: Nem büszkélkedem velem, nagytiszteletű úr. Azt akartam csak elmondani, hogy Johanne akkor eljött hozzám, és elkeseredetten és zokogva bevallotta nekem, mi történt velem. Mondhatom, nagytiszteletű úr, a szívem is elfacsarodott a szánalomtól.

Manders: Igazán, Engstrand? Na és aztán, mi lett?

Engstrand: Akkor azt mondtam neki: Az az amerikai már valahol messze hajózik a nagy tengeren. Te meg, Johanne, bűnbe estél, és elbuktál. De én, Jakob Engstrand, szilárdan állok a földön, a két lábamon... na igen, ezt csak úgy képletesen értettem, nagytiszteletű úr.

Manders: Értem, értem. Csak folytassa.

Engstrand: Így történt, hogy magamhoz emeltem, és annak rendje s módja szerint feleségül vettem, hogy senki ne szerezzen tudomást a botlásáról avval a külföldivel.

Manders: Ez voltaképpen szép volt magától. Csak azt az egyet rosszallom, hogy ezért képes volt pénzt elfogadni...

Engstrand: Pénzt? Én? Egy fillért sem.

Manders: (kérdő tekintettel néz Alvingnéra) De az a...!

Engstrand: Ja igen... várjunk csak, tudom miről beszél. Johannénak valóban volt egy kis pénze. De én arról hallani sem akartam. Pfuj, mondtam, ez Mammon pénze, a bűn zsoldja; ezeket a nyomorult aranyakat – de az is lehet, hogy papírpénz volt, már nem emlékszem – a képébe vágjuk annak az amerikainak, ezt mondtam. Csakhogy az az ember addigra már eltűnt, nagytiszteletű úr. Bottal üthettük a nyomát.

Manders: Valóban?

Engstrand: Ahogy mondom. Johannéval ezért megegyeztünk, hogy a pénzt a gyerek nevelésére költjük, és így is történt. Az utolsó fillérig el tudok számolni vele.

Manders: Hát ez így egészen más.

Engstrand: Ez az igazság, nagytiszteletű úr. És merem állítani, hogy jó apja voltam Reginének... amennyire ugye az erőmből tellett... hiszen gyarló ember vagyok magam is.

Manders: Ugyan, ugyan, kedves barátom...

Engstrand: De a gyereket felneveltem, és szeretetben éltem boldogult hitvesemmel, és a törvényeket is megtartottam, ahogy az Írásban áll. De soha nem jutott eszembe, hogy elmenjek Manders nagytiszteletű úrhoz, és eldicsekedjek vele, hogy egyszer én is tettem valami jót ezen a világon. Mert ha én ilyet teszek, akkor én arról hallgatok. Persze, ritkán esik meg velem, el kell ismernem. És ha egyszer felmegyek a nagytiszteletű úrhoz, van épp elég más bajom és gyengém, amiről beszélnem kell. Mert ahogy már mondtam az imént – bizony időnként furdal a lelkiismeret.

Manders: Itt a kezem, Jakob Engstrand.

Engstrand: Na de nagytiszteletű úr...

Manders: Ne kéresse magát. *(kezet fognak)* Így ni!

Engstrand: És ha most szépen megkérném a nagytiszteletű urat, hogy bocsásson meg nekem...

Manders: Maga? Nem, éppen ellenkezőleg, én kérek magától bocsánatot...

Engstrand: Isten őrizzen.

Manders: De bizony így van, ahogy mondom. Szívemből kérem, bocsássa meg nekem, hogy ennyire félreismertem. Bárcsak valahogy kimutathatnám, vagy valami jelét adhatnám őszinte nagyrabecsülésemnek és jóakaratomnak...

Engstrand: Valóban ezt szeretné a nagytiszteletű úr?

Manders: A legnagyobb őszinteséggel...

Engstrand: Mert akkor most tulajdonképpen lenne rá alkalom. Ezt az áldott kis pénzt, amit az itteni munkámmal kerestem, arra használnám fel, hogy létesítek egy tengerészotthont a városban.

Alvingné: Igazán?

Engstrand: Igen, afféle menhely volna az is. A tengerészeket sokféle kísértés veszi körül a kikötőkben. Az én házam azonban olyan volna nekik, mintha apai felügyelet alatt volnának.

Manders: Mit szól ehhez, nagyságos asszony?

Engstrand: Nem sokra futja abból, amit összekuporgattam, de ha volna egy segítő kéz, akkor...

Manders: Na jó, ezt majd megbeszéljük. Az ötlete nekem mindenesetre nagyon tetszik. Most menjen előre, készítsen elő mindent, gyűjtsen meg néhány szál gyertyát, hogy ünnepélyesebb legyen a hangulat. És akkor eltölthetünk együtt egy órát áhítatban, kedves barátom, mert azt hiszem, most már megfelelően fel van készülve rá.

Engstrand: Igen, magam is így érzem már. Isten áldja, asszonyom; és köszönöm, hogy ilyen jó hozzám, és gondját viseli Reginének. *(letöröl egy könnycseppet a szeme sarkából)* Szegény Johanném gyermeke... de, különös módon, úgy érzem, mintha a tulajdon lelkemből sarjadt volna. Bizony, bizony, ez már csak így van. *(köszön, és távozik)*

Manders: Na, mit szól ehhez az emberhez, asszonyom? Egészen másképp magyarázta a dolgokat, mint ahogy vártuk.

Alvingné: Bizony, egészen másképp.

Manders: Látja, mennyire óvatosnak kell lennünk, amikor rossz véleményünk van valamelyik felebarátunkról? De micsoda öröm, ha kiderül, hogy tévedtünk. Maga mit szól ehhez?

Alvingné: Azt mondom, hogy maga olyan, mint egy nagy gyerek, Manders.

Manders: Én?

Alvingné: *(Manders vállára teszi kezét)* És azt is mondom, hogy kedvem volna megölelni magát.

Manders: *(gyorsan hátrébb húzódik)* Nem, nem, az Isten áldja meg... micsoda ötletei vannak...

Alvingné: *(mosolyogva)* Nem kell félnie tőlem.

Manders: *(az asztalnál)* Maga néha nagyon elragadtatja magát. Összeszedem az iratokat, és berakok mindent a táskámba. *(megteszi)* Így ni. Akkor most lemegyek a menhelyre. Tartsa szemmel Oswaldot, amikor visszajön. Később még benézek magához. *(fogja a kalapját, és kimegy az előszobaajtón)*

Alvingné: *(sóhajt, egy pillanatra kinéz az ablakon, rendet rak a szobában, aztán benyit az ebédlőbe, de az ajtóban megtorpan, és fojtott hangon felkiált)* Oswald, te még mindig itt vagy?

Osvald: *(az ebédlőben)* Csak elszívom ezt a szivart.

Alvingné: Azt hittem, elmentél sétálni.

Osvald: Ilyen időben?

(Pohár csörren. Alvingné nyitva hagyja az ajtót, fogja a fonalat és a kötőtűit, és leül az ablaknál lévő pamlagra)

Osvald: *(bentről)* Manders lelkész úr ment ki innen az előbb?

Alvingné: Igen, lement a menhelybe.

Osvald: Hm. *(megint csörren az üveg és a pohár)*

Alvingné: *(aggodalmas pillantással)* Osvald drágám, vigyázz azzal a likőrrel, mert erős.

Osvald: Jól esik ilyen nyirkos időben.

Alvingné: Nem akarsz inkább bejönni hozzám?

Osvald: Ott nem dohányozhatok.

Alvingné: Szivarozni szabad, te is tudod.

Osvald: Jó, jó, akkor átmegegyek. Csak még egy kortyot... Így. *(szivarral a kezében bejön, becsukja maga mögött az ajtót; rövid csend)*

Osvald: Manders hova ment?

Alvingné: Mondtam már: lement a menhelybe.

Osvald: Ja igen.

Alvingné: Nem kéne ilyen sokáig üldögned az asztalnál, Osvald.

Osvald: *(háta mögött tartva a szivart)* De nekem ez nagyon kellemes, anya. *(megsimogatja anyja fejét)* Gondold csak el... ennyi idő után újra itthon vagyok, anyám asztalánál, anyám szobájában ülhetek, és anyám nagyszerű főztjét ehetem.

Alvingné: Édes, kicsi fiam!

Osvald: *(kissé türelmetlenül járkál, szivarozik)* Különben is, mihez kezdjek itt gammal? Semmit sem tudok csinálni...

Alvingné: Tényleg nem?

Osvald: Ilyen borús időben? Amikor egy pillanatra sem süt ki a nap? *(járákál)* Ez a legrosszabb, hogy nem bírok dolgozni...!

Alvingné: Lehet, hogy mégsem kellett volna hazajönnöd?

Osvald: De, haza kellett jönnöm.

Alvingné: Mert százszor inkább lemondok erről az örömről, hogy itthon legyél, mintsem hogy ne tudjál...

Osvald: (megáll az asztalnál) Mondd, anya – tényleg ennyire örülsz neki, hogy itthon vagyok?

Alvingné: El sem tudom mondani, mennyire!

Osvald: (összegyűr egy újságot) Az az érzésem, neked nem sokat számít, hogy egyáltalán a világon vagyok.

Alvingné: Hogy mondhatsz ilyet az anyádnak, Osvald?

Osvald: Nagyon jól megvagy te itt nélkülem.

Alvingné: Igen, megvagyok nélküled – ez igaz.

(Csend. Lassan sötétedik. Osvald fel-alá járkaál. Leteszi a szivarját.)

Osvald: (megáll Alvingné előtt) Anya, leülhetek melléd a pamlagra?

Alvingné: (helyet csinál neki) Persze, hogy ideülhetsz, Osvald.

Osvald: (leül) El kell mondanom neked valamit, anya.

Alvingné: (feszülten) Akkor mondd!

Osvald: (maga elé meredve) Nem bírom tovább magamban tartani.

Alvingné: Mit? Mi az?

Osvald: (mint az előbb) Nem bírtam rászánni magam, hogy megírjam neked; és amióta hazajöttem...

Alvingné: (megragadja Osvald karját) Osvald, miről van szó?

Osvald: Tegnap is és ma is megpróbáltam elhessegetni magamtól ezeket a gondolatokat... kitépni magam a szorításukból. De nem megy.

Alvingné: (feláll) Most már igazán mondd meg, miről van szó, Oswald!

Osvald: (visszahúzza maga mellé anyját) Maradj ülve. Megpróbálom elmondani. – Sokat panaszkodtam, mennyire elfárasztott az utazás...

Alvingné: Igen. És?

Osvald: De nem ez az oka. Ez nem közönséges fáradtság...

Alvingné: (fel akar ugrani) Beteg vagy, Oswald?

Osvald: (újra visszahúzza anyját) Maradj ülve, anya. Ne izgasd fel magad. Nem vagyok igazán beteg, legalábbis nem a szó köznapi értelmében. *(feje fölött összekulcsolja kezét)* Szellemileg vagyok megbénulva, anya... leépülve... soha többé nem fogok tudni dolgozni! *(arcát a kezébe temetve anyja ölébe borul, és keserves sírásra fakad)*

Alvingné: (elsápad, reszket) Oswald! Nézz a szemembe! Mondd, hogy ez nem igaz.

Osvald: (kétségbeesve felpillant) Soha nem tudok dolgozni már! Soha – soha! Élőhalott vagyok! El tudod, képzelni, hogy ez milyen borzalmas érzés, anya?

Alvingné: Szegény kicsi fiam! Hogy történhet veled ilyen szörnyűség?

Osvald: (felül) Ez az, amit semmiképp nem tudok megérteni. Soha nem éltem kicsapongó életet. Semmilyen tekintetben sem. Hidd el nekem, anya! Soha.

Alvingné: Elhiszem, Oswald.

Osvald: És mégis rám tört ez a borzalom!

Alvingné: Biztosan elmúlik, édes kicsi fiam. Csak túlhajszoltad magad. Hidd el nekem.

Osvald: (komoran) Először én is erre gondoltam. De nem így van.

Alvingné: Mondj el mindent, elejétől a végéig.

Osvald: Ezt akarom.

Alvingné: Mikor vetted észre először?

Osvald: Az előző itthoni látogatásom után, amikor visszatértem Párizsba. Erős fejfájások törtek rám – főként hátul, a tarkóm fáj. Úgy éreztem, mintha vaspánt szorítaná össze a fejemet.

Alvingné: És aztán?

Osvald: Először azt hittem, a szokásos fejfájás, ami serdülő koromban is gyakran kínozott.

Alvingné: Igen, igen...

Osvald: De nem az volt, erre hamar rájöttem. Nem bírtam dolgozni. El akartam kezdeni festeni egy új, nagy képet; de mintha minden erőm elhagyott volna, a gondolkodásom is megbénult, nem bírtam koncentrálni, szédültem – forgott velem a világ. Borzalmas érzés volt! Végül orvost hívtam – és tőle megtudtam, mi az igazság.

Alvingné: Miféle igazság, miről beszélsz?

Osvald: Párizs egyik legjobb orvosa volt. El kellett neki részletesen mondanom, hogy érzem magam. Aztán nagyon alaposan kikérdezett, olyasmikről is, amiről azt gondoltam, hogy semmi köze a dologhoz; nem értettem, hova akar kilyukadni...

Alvingné: És?!

Osvald: Végül azt mondta: magát a születése óta, hogy úgy mondjam, rágja a féreg – maga... „*vermoulu*” – ezt a szót használta franciául.

Alvingné: *(izgatottan)* Mit akart ezzel mondani?

Osvald: Én sem értettem, és kértem, hogy magyarázza meg. És akkor ez az öreg, cinikus doktor azt mondta... *(ökölbe szorítja kezét)* ó, Istenem...!

Alvingné: Mit mondott?

Osvald: Azt mondta: az apák bűneinek árát a gyerekeik is megfizetik.

Alvingné: *(lassan feláll)* Az apák bűnei...!

Osvald: Majdnem megpofoztam...

Alvingné: *(járkálni kezd)* Az apák bűnei...

Osvald: *(szomorú mosollyal)* Na, mit szólsz hozzá? Természetesen megmondtam neki, hogy erről az én esetemben szó sem lehet. Azt hiszed, meghátrált? Nem. Kitarzott az elmélete mellett. Csak amikor elővettem a leveleidet, és lefordítottam neki az apáról szóló részeket...

Alvingné: Akkor...?

Osvald: Igen, akkor természetesen belátta, hogy rossz nyomon jár. És ekkor tudtam meg az igazságot. Ami felfoghatatlan! Tartózkodnom kellett volna a boldog, ifjúkori élet örömeitől. Nem voltam elég erős hozzá. Magamnak köszönhetem, tehát.

Alvingné: Osvald, nem, ez nem így van!

Osvald: Azt mondta, nincs más magyarázat. Ez a legborzalmasabb. Menthetetlen vagyok – a saját könnyelműségem miatt. Nem merek – és már nem is tudok – gondolni arra, amit csinálni szerettem volna életemben. Istenem, ha újra kezdhetném az életem... ha meg nem történtté tehetnék mindent! *(leborul a pamlagra)*

Alvingné: *(kezét tördelve, némán gyötrődve járkál fel s alá)*

Osvald: *(kis idő múlva felnéz, és felkönyököl a pamlagon)* Ha örököltem volna – akkor legalább mégsem én tehetnék róla. De így! Meggondolatlan, könnyelmű és szégyenletes módon eldobtam magamtól a tulajdon boldogságomat, az egészségemet, mindent a világon... a jövőmet, az életemet...!

Alvingné: Édes, drága fiam, ez nem lehet igaz! *(fölébe hajol)* Nem lehet ennyire reménytelen a helyzeted, ahogy gondold.

Osvald: Te ezt nem tudhatod... *(felugrik)* Az is szörnyű, hogy ilyen fájdalmat kell okoznom neked, anya! Sokszor már azt kívántam, hogy bárcsak ne szeretnél ennyire.

Alvingné: Drága fiam! Nekem te vagy az egyetlen örömöm, az egyetlen, akit szeretek ezen a világon.

Osvald: *(megragadja és megcsókolja anyja mindkét kezét)* Igen, tudom. És amikor itthon vagyok, látom is. Ez a legnehezebb. – De most már tudod. És ma már nem akarok többet beszélni róla. Nem bírom ki, ha sokáig erre kell gondolnom. *(járkál)* Adj valamit inni, anya.

Alvingné: Inni? Mit akarsz inni ilyenkor?

Osvald: Mindegy, bármit. Biztos akad itthon egy kis hideg puncs.

Alvingné: Na de drága fiam...

Osvald: Ne ellenkezz velem, anya. Légy hozzám kedves! Bele kell fojtanom valamibe ezeket a kínzó gondolatokat. *(átmegy a télikertbe)* Milyen... sötét van itt!

Alvingné: *(megrántja a jobb oldali csengőszinórt)*

Osvald: És ez az örökös eső. Heteken, hónapokon át. És soha egy kis napsütés. Úgy rémlik, ha itthon vagyok, soha nem látom a napot.

Alvingné: Oswald... mondd meg őszintén, arra gondolsz, hogy elmégy?

Osvald: Hm... (*mélyet sóhajt*) Nem gondolok semmire. Nem is gondolkodom! (*halkan*)
Elszoktam tőle.

Regine: (*bejön az ebédlőből*) Csengetett, nagyságos asszony?

Alvingné: Igen. Kérlek, hozd be a lámpát.

Regine: Máris hozom. Már meg is gyújtottam. (*kimegy*)

Alvingné: (*odamegy Oswaldhoz*) Oswald, ugye nem hallgatsz el előlem semmit?

Osvald: Nem, anya. (*az asztalhoz megy*) Nagyon is őszinte voltam hozzád.

Regine: (*behozza a lámpát, és leteszi az asztalra*)

Alvingné: Regine, hozz be nekünk egy kis üveg pezsgőt.

Regine: Hozok, nagyságos asszony. (*kimegy*)

Osvald: (*tenyerébe fogja anyja arcát*) Ez így nagyon jó. Tudtam, hogy nem hagyod
szomjan halni a fiad.

Alvingné: Szegény kisfiam, hogyan is tagadhatnék meg tőled most bármit is?

Osvald: (*élénken*) Ezt tényleg komolyan gondolod?

Alvingné: Mit?

Osvald: Hogy semmit nem tudnál megtagadni tőlem?

Alvingné: Na de drága fiam...

Osvald: Pszt!

Regine: (*behoz tálcán egy kis üveg pezsgőt, két poharat, és leteszi az asztalra*)
Kinyissam?

Osvald: Nem, köszönöm. Majd én.

(*Regine kimegy*)

Alvingné: (*leül az asztalhoz*) Mire gondoltál... hogy nem tudnék megtagadni tőled?

Osvald: (kilazítja a dugót) Előbb igyunk egy pohárral... vagy kettővel. (a dugó kipukkan, tölt az egyik pohárba, és tölteni akar a másikba is)

Alvingné: (kezét a pohárra teszi) Köszönöm – én nem kérek.

Osvald: De én igen! (fenéig üríti poharát, újra tölt, újra kiissza, aztán leül az asztalhoz)

Alvingné: (várakozással) Nos?

Osvald: (nem nézve anyjára) Hát... ebéd közben az volt az érzésem, hogy te és Manders valahogy... szokatlanul hallgatók vagytok.

Alvingné: Észrevetted?

Osvald: Igen. Hm... (rövid szünet után) Mondd – mi a véleményed Reginéről?

Alvingné: Mi a véleményem?

Osvald: Ugye milyen szép?

Alvingné: Nézd, Osvald, te nem ismered Reginét úgy, ahogy én...

Osvald: Na és?

Alvingné: Regine sajnos túl sok időt töltött a szülői házban. Hamarabb magamhoz kellett volna vennem.

Osvald: De ugye milyen szép lány, anya? (újra teletölti poharát)

Alvingné: Reginének sok hibája van...

Osvald: Ugyan, mit számít az? (iszik)

Alvingné: De így is szeretem, és felelősnek érzem magam érte. Semmiképp sem szeretném, ha valami baja esnék.

Osvald: (felugrik) Anya, engem egyedül Regine menthetne meg!

Alvingné: (feláll) Hogy érted ezt?

Osvald: Nem bírom egyedül viselni a kínjaim terhét.

Alvingné: Hát nem vagyok itt én, hogy segítsék neked?

Osvald: De igen, ezt én is így gondoltam, és ezért is jöttem haza hozzád. De ez így nem fog menni. Már látom: ez így nem megy. Nem bírok itt élni!

Alvingné: Osvald!

Osvald: Másképpen kell élnem. Nem maradhatok itt veled. Nem akarom, hogy lásd a kínlódásomat.

Alvingné: Szegény gyermekem! De amíg ilyen beteg vagy, addig nem mehetsz...

Osvald: Ha csak a betegségről volna szó, itt maradnék nálad. Hiszen te vagy a legjobb barátom az egész világon.

Alvingné: Ugye, hogy én vagyok, drágám!

Osvald: *(nyugtalanul járkálni kezd)* De lelkileg is szüntelenül emészttem magam, tele vagyok önváddal, büntudattal... és halálosan rettegek. Igen, pokoli rettegés van bennem!

Alvingné: *(utána megy)* Rettegés? Mitől? Mire gondolsz?

Osvald: Hiába kérdezed. Nem tudom. Nem tudom elmagyarázni neked.

Alvingné: *(átmegy jobb oldalra, és meghúzza a csengőzsinórt)*

Osvald: Mit akarsz?

Alvingné: Azt akarom, hogy a fiam jókedvű legyen. Hogy ne eméssze magát. *(a belépő Reginének)* Hozz még pezsgőt. Nagy üveggel. *(Regine kimegy)*

Osvald: Anya!

Alvingné: Azt hiszed, mi nem tudunk élni?

Osvald: Ugye, milyen szép lány? Milyen nagyszerű alakja van! És milyen egészséges.

Alvingné: *(leül az asztalhoz)* Ül le, Osvald, és beszéljük meg nyugodtan a dolgot.

Osvald: *(leül)* Te nem tudod, anya, hogy elkövettem valamit Reginével szemben, amit jóvá kell tennem.

Alvingné: Te?!

Osvald: Valami meggondolatlanságról van szó... nem nagy dolog, és... teljesen ártatlan természetű. Amikor utoljára itthon voltam...

Alvingné: Igen...?

Osvald: ...Regine állandóan arról faggatott, hogy milyen az élet Párizsban. Sokat meséltem neki. És emlékszem, egyszer megkérdeztem tőle: nem volna egyszer kedve magának is eljönni Párizsba?

Alvingné: És?

Osvald: Erre mélyen elpirult, és azt felelte: de bizony, volna kedvem hozzá. Mire én azt mondtam: jól van, majd keresünk valami megoldást – vagy valami ilyesmit.

Alvingné: Igen. És?

Osvald: Természetesen elfeledkeztem róla. De amikor tegnapelőtt megkérdeztem tőle, hogy örül-e, hogy ilyen sokáig itthon maradok...

Alvingné: Akkor...?

Osvald: ...akkor olyan furcsán végigmért, és azt kérdezte: de akkor mi lesz az én párizsi utazásommal?

Alvingné: Az ő párizsi utazásával?

Osvald: Kiderült, hogy komolyan vette, amit mondtam, hogy azóta állandóan rám gondol, és elkezdett tanulni franciául is...

Alvingné: Szóval ezért...

Osvald: Anya – amikor most megláttam ezt a csinos, kedves, egészséges lányt, akit korábban szinte észre se vettem, ahogy szinte tárt karokkal közeledik felém...

Alvingné: Osvald!

Osvald: ...akkor megértettem, hogy ő az, aki meg tudna menteni. Mert láttam, hogy van benne életöröm.

Alvingné: (megütközve) Életöröm...? Az tudna megmenteni?

Regine: (bejön az ebédlőből egy üveg pezsgővel) Elnézést kérek, hogy ilyen sokáig tartott, de le kellett mennem a pincébe... (leteszi az üveget az asztalra)

Osvald: Hozz még egy poharat.

Regine: (csodálkozva néz rá) A nagyságos asszonynak itt van a pohara, Alving úr.

Osvald: Tudom. Hozz egyet magadnak is, Regine.

Regine: (összerezzén, és a szeme sarkából félénken Alvingnére pillant)

Osvald: Na?

Regine: (halkan, habozva) A nagyságos asszony is így akarja...?

Alvingné: Hozz egy poharat, Regine. (Regine kimegy az ebédlőbe)

Osvald: (utánna néz) Megfigyelted már a járását? Hogy milyen erős és milyen könnyed?

Alvingné: Erről szó sem lehet, Osvald!

Osvald: Ez a dolog már eldőlt. Hiszen láthatod. Nincs értelme az ellenkezésnek.

Regine: (bejön egy pohárral, nem teszi le)

Osvald: Ül le, Regine.

Regine: (kérdő tekintettel néz Alvingnéra)

Alvingné: Ül le.

Regine: (leül az ebédlőajtó mellett álló székre, az üres poharat továbbra is a kezében tartja)

Alvingné: Osvald – mit is mondtál előbb az életörömről?

Osvald: Az életöröm, igen... az valami olyasmi, anya, amit ti nem nagyon ismertek ebben a házban. Soha nem látom itt semmi nyomát.

Alvingné: Akkor se, amikor velem vagy?

Osvald: Nem érzem akkor sem, amikor hazajövök. De ezt te nem érted.

Alvingné: De, de... azt hiszem értem, legalábbis kezdem megérteni.

Osvald: Nem látom az életörömöt... és a munka örömét sem. Persze ez a kettő lényegében ugyanaz. De ti ezt sem tudhatjátok.

Alvingné: Lehet, hogy igazad van. Magyarázd el, mire gondolsz, Osvald.

Osvald: Csak arra, hogy az emberek itt abban a hitben nőnek fel, hogy a munka valami átkos dolog, valami büntetés, és az élet maga is olyan siralmas, hogy legjobb minél hamarabb távozni belőle.

Alvingné: A siralom völgye, igen. És mindent meg is teszünk, hogy az legyen.

Osvald: De kint, a nagyvilágban, az emberek ezt nem így gondolják. Már senki nem hisz ebben a szemléletben. Ott már az is boldogsággal tölti el az embert, hogy egyáltalán a világon van. Anya, nem tűnt fel neked, hogy minden, amit festek, életörömet sugároz? Hogy a képeimen nincs semmi más, csak életöröm? Fény, napsütés, friss levegő – és sugárzó, elégedett emberi arcok. Ezért félek attól, hogy itthon maradjak veled.

Alvingné: Félsz? Mitől félsz te itt nálam?

Osvald: Attól, hogy itt minden nemes törekvésem a visszájára fordul.

Alvingné: (merőn néz Osvaldra) Azt hiszed, ez vár itt rád?

Osvald: Igen, ebben biztos vagyok. Hiába élsz itthon ugyanúgy, mint odakint, ez mégsem ugyanaz az élet.

Alvingné: (feszülten figyel, tágra nyílt, elgondolkodó tekintettel feláll) Végre tisztán látok.

Osvald: Mit láatsz?

Alvingné: Most először tisztán látok mindent. És most már beszélhetek.

Osvald: (feláll) Nem értelek, anya.

Regine: (szintén feláll) Talán jobb, ha kimegyek.

Alvingné: Nem, maradj csak itt. Most már beszélhetek. Mindent meg kell tudnod, Osvald. És akkor dönthetsz. Osvald! Regine!

Osvald: Várj. Itt van Manders...

Manders: (bejön az előszobából) Nos, igazi, szívbéli emelkedettségben töltöttük el ezt az órát odalent.

Osvald: Mi is.

Manders: Támogatnunk kell Engstrandot, hogy megnyithassa azt a tengerészotthont. Reginének oda kell költöznie hozzá, és segítenie kell neki...

Regine: Nem megyek oda, nagytiszteletű úr.

Manders: (csak most veszi észre Reginét) Mi az...? Maga... itt? Pohárral a kezében?

Regine: (gyorsan leteszi a poharat) Pardon...!

Osvald: Regine velem jön, nagytiszteletű úr.

Manders: Magával?

Osvald: Igen, mint a feleségem – ha ő is úgy akarja.

Manders: Jóságos Isten...!

Regine: Nem tehetek róla, nagytiszteletű úr.

Osvald: Vagy itt marad, ha én is itt maradok.

Regine: (önkéntelenül) Itt?!

Manders: Kővé dermedten állok itt, nagyságos asszony.

Alvingné: Nem lesz sem ez, sem az. Mert most végre őszintén beszélhetek.

Manders: Ezt nem teheti meg! Nem, nem, nem!

Alvingné: De megtehetem. És meg is teszem. És egyetlen eszmény sem fog a porba hullani.

Osvald: Anya, miről van szó? Mit titkolsz előlem?

Regine: (hallgatózik) Asszonyom! Hallja? Valaki kiabál odakint. (átmegy a télikertbe, és kinéz)

Osvald: (a bal oldali ablakhoz megy) Mi ez? Honnan jön ez a fény?

Regine: (felkiált) Tűz van! Ég a menhely!

Alvingné: (az ablakhoz megy) Tűz van!?

Manders: Tűz? Az lehetetlen. Hiszen épp onnan jövök.

Osvald: Hol a kalapom? Mindegy, nem is kell. – Apa menhelye...! (*kirohan a kerti ajtón*)

Alvingné: Hozd a kendőmet, Regine! Micsoda lángok!

Manders: Iszonyat! Asszonyom, az ítélet lángjai emésztik ezt az elátkozott házat!

Alvingné: Na igen, persze. Gyere, Regine. (*Reginével együtt kisiet az előszobán át*)

Manders: (*összecsapja a kezét*) És nincs biztosítva. (*az előszobán át távozik*)

HARMADIK FELVONÁS

(Ugyanaz a szoba. Minden ajtó tárva nyitva. Az asztalon álló lámpa még mindig ég. Kint sötét van. A háttérrel, bal oldalon, a tűz gyenge fénye világítja meg.)
(Alvingné nagykendővel a fején a télikertben áll, és néz kifelé. Regine, szintén kendővel a fején, a háta mögött áll.)

Alvingné: Porig égett az egész.

Regine: A pincékben még mindig ég a tűz.

Alvingné: Nem értem, Oswald miért nem jön fel. Már nem lehet semmit sem megmenteni.

Regine: Ne vigyem le neki a kalapját?

Alvingné: Még a kalapja sincs rajta?

Regine: *(kimutat az előszobába)* Nincs. Ott lóg a fogason.

Alvingné: Hagyd, most már mindegy. Úgyis fel kell jönnie. Megyek, megnézem, hol van. *(kimegy a kerti ajtón át)*

Manders: *(bejön az előszoba felől)* A nagyságos asszony nincs itt?

Regine: Épp most ment le a kertbe.

Manders: Életem legszörnyűbb éjszakája.

Regine: Borzalmas szerencsétlenség ez, nagytiszteletű úr.

Manders: Ne is mondja! Még fel sem tudom fogni.

Regine: De hogy történhetett...?

Manders: Ne tőlem kérdezze, Engstrand kisasszony! Honnan tudjam? Talán már maga is...? Nem elég, hogy az apja...?

Regine: Mi van vele?

Manders: Egészen összezavart.

Engstrand: (bejön az előszoba felől) Nagytiszteletű úr...!

Manders: (rémülten megfordul) Mi az, már ide is utánam jön?

Engstrand: Jaj, uram, teremtőm, hát tudom is én, hova megyek... Csúnya história ez, nagytiszteletű úr!

Manders: (járkál) Bizony az, sajnos!

Regine: Miről van szó?

Engstrand: Az a fránya áhítat, tudod... inkább ne is tartottuk volna. (*halkan*) Most megcsíphetjük a szerencsénket, kislányom! (*hangosan*) Borzasztó, hogy épp miattam kellett a nagytiszteletű úrnak ilyen bűnbe esnie!

Manders: De én állítom magának, Engstrand...

Engstrand: Hiszen senki más nem piszkálta a gyertyákat odalent, csak a nagytiszteletű úr.

Manders: (megáll) Maga szerint. Mert én bizony nem emlékszem rá, hogy hozzányúltam volna bármelyik gyertyához is.

Engstrand: Én viszont a saját szememmel láttam, hogy a nagytiszteletű úr az ujjával lecsípte a gyertya hamvát, és ledobta a forgács közé.

Manders: Maga ezt látta?

Engstrand: Bizony, tisztán láttam.

Manders: Nem értem, hogy történhetett. Hiszen soha nem szoktam pusztá kézzel elkoppantani a gyertyát.

Engstrand: Azt lehetett is látni, mert ugyancsak kapkodta az ujját. Mondja, nagy baj lehet még ebből?

Manders: (idegesen járkál) Jaj, ne kérdezzen már ilyeneket!

Engstrand: (követi) És nem is kötött a házra biztosítást?

Manders: (még mindig járkálva) Nem, nem, hiszen mondtam már.

Engstrand: (megy utána) Szóval nincs biztosítás. És mégis fogja magát, és felgyújtja az egészet. Jaj, istenem, micsoda szerencsétlenség!

Manders: (a verítéket törli a homlokáról) Bizony, az, Engstrand.

Engstrand: És hogy ennek pont egy ilyen jótékony célú intézménnyel kell megesnie, mely az egész vidékünknek hasznára lett volna. Azt hiszem, a lapok ezt nem fogják szó nélkül hagyni, nagytiszteletű úr.

Manders: Hát igen, ez az, én is ettől félek. Szinte ez a legrosszabb az egészben. A dühös támadások, az aljas vádaskodás...! Elképzelni is borzalmas!

Alvingné: (bejön a kert felől) Nem bírom rávenni, hogy abbahagyja az oltást.

Manders: Jaj, maga az, asszonyom?

Alvingné: Látja, mégsem kell megtartania az ünnepi beszédet, nagytiszteletű úr.

Manders: Pedig milyen örömmel elmondtam volna...

Alvingné: (színtelen hangon) Talán így a legjobb. Ennek a menhelynek a működését nem kísérte volna áldás.

Manders: Ezt gondolja?

Alvingné: Miért, maga nem?

Manders: Mégis óriási szerencsétlenség, ami történt.

Alvingné: Tekintsük egyszerűen üzleti veszteségnek. – Engstrand, maga a nagytiszteletű úrra vár?

Engstrand: (az előszobaajtóban) Igen, rá várok.

Alvingné: Akkor üljön le.

Engstrand: Köszönöm, jó nekem itt is.

Alvingné: (Mandersnek) Gondolom, elmegy a következő gőzhajóval.

Manders: Igen. Egy óra múlva indul.

Alvingné: Legyen szíves, vigye magával az iratokat. Hallani sem akarok többet erről az egész ügyről. Mással kell foglalkoznom...

Manders: Asszonyom, azért...

Alvingné: Majd küldök magának egy felhatalmazást, hogy intézzen mindent a legjobb belátása szerint.

Manders: Szívesen elintézem, amit kell. Az alapítvány célkitűzéseit sajnos teljesen meg kell változtatni.

Alvingné: Ez nyilvánvaló.

Manders: Arra gondoltam, hogy a Solvik birtokrész egyenlőre szálljon az egyházközségre. Termőföldként korántsem értéktelen területről van szó. Biztos lehet használni majd valamire. A takarékpénztárban levő tőke kamatait talán a jótékony célú és mindannyiunk számára hasznos vállalkozások támogatására fordítanám.

Alvingné: Ahogy jónak látja. Nekem ez most már teljesen mindegy.

Engstrand: Gondoljon a tengerészotthonomra, nagytiszteletű úr!

Manders: Nem is rossz ötlet. De még alaposan meg kell gondolni.

Engstrand: Mi az ördögöt kell azon meggondolni... izé, jaj, akarom mondani, igen, persze...

Manders: (sóhajtva) Sajnos, nem tudhatom előre, mennyi ideig foglalkozhatom még ezekkel az ügyekkel. Ki tudja, nem kell-e a közvélemény nyomására lemondanom. Ez azon múlik majd, hogy milyen eredménnyel zárul a tűz körülményeinek vizsgálata.

Alvingné: Miről beszél?

Manders: Egyáltalán nem lehet előre tudni, hogyan végződik a vizsgálat.

Engstrand: (közelebb jön) Dehogynem lehet. Azért vagyok itt én, Jakob Engstrand.

Manders: Na de hogyan...?

Engstrand: Jakob Engstrand nem olyan ember, aki a bajban cserben hagyja jóttevőjét.

Manders: Na de barátom... hát hogyan...?

Engstrand: Jakob Engstrand, ha kell, valóságos őrangyal tud lenni, nagytiszteletű úr!

Manders: Nem, ezt igazán nem fogadhatom el.

Engstrand: Ez már csak így lesz, nyugodjon meg. Ismerek valakit, aki egyszer már magára vállalta mások bűneit.

Manders: Jakob! *(megszorítja Engstrand kezét)* Maga különleges ember. Megérdemli a segítséget ahhoz a tengerészotthonhoz. Bízhat benne.

Engstrand: *(hálálkodni akar, de a meghatottságtól nem bír megszólalni)*

Manders: *(vállára veszi útitáskáját)* Menjünk. Úgyis együtt utazunk.

Engstrand: *(az ebédlő ajtajában, halkan Reginének)* Gyere velem, te lány. Arany életed lesz nálam.

Regine: *(felszegi a fejét)* Merci! *(kimegy az előszobába, és behozza Manders kabátját)*

Manders: Isten áldja, nagyságos asszony! Adja az Úr, hogy a rend és a törvények szelleme ismét megjelenjen ebben a házban.

Alvingné: Isten vele, Manders! *(meglátja, hogy Oswald jön be a kert felől, átmegy a télikertbe)*

Engstrand: *(miközben Reginével együtt felsegíti Mandersre a kabátját)* Ég veled, gyermekem. Ha bajba kerülnél, tudod, hol találod meg Jakob Engstrandot. *(halkan)* A kikötőnél, a hátsó utcában...! *(Alvingnének és Oswaldnak)* A tengerészek házát a kamarás úrról fogom elnevezni. „Alving kamarás tengerészotthon”, ez lesz a neve. És ha a magam elképzelései szerint vezethetem, ígérem, hogy méltó lesz a megboldogult nagyságos úr emlékéhez.

Manders: *(az ajtóban)* Hm... hm! Na jöjjön, kedves barátom. Isten velük! *(Engstranddal együtt kimegy az előszobaajtón át)*

Osvald: *(az asztalhoz megy)* Miféle házról beszélt ez az ember?

Alvingné: Valami menhelyről, amit Manders segítségével akar alapítani.

Osvald: Az is porrá fog égni, akárcsak ez.

Alvingné: Miért mondod ezt?

Osvald: Mindent elpusztít a tűz. Semmi nem marad apám emlékéből. Lassan én magam is elégek.

Regine: *(megütközve néz Oswaldra)*

Alvingné: Szegény kisfiam! Nem kellett volna ilyen sokáig lenn maradnod.

Osvald: *(leül az asztalhoz)* Lehet, hogy igazad van.

Alvingné: Hadd töröljem meg az arcodat; nagyon megizzadtál. *(megtörli Oswald arcát a zsebkendőjével)*

Osvald: *(egykedvűen mered maga elé)* Köszönöm, anya.

Alvingné: Nem fáradtál el nagyon? Nem akarsz aludni egy kicsit?

Osvald: *(rémülten)* Nem – aludni nem! Soha nem alszom; csak úgy teszek, mintha aludnék. *(komoran)* Eljön annak is az ideje.

Alvingné: *(aggóva nézi Oswaldot)* Úgy látom, tényleg beteg vagy.

Regine: *(izgatottan)* A fiatalúr beteg?

Osvald: *(türelmetlenül)* Csukjátok már be az ajtókat. Ez a szörnyű rettegés...

Alvingné: Csukd be az ajtókat, Regine.

(Regine becsukja az ajtókat, és megáll az előszoba ajtajánál. Alvingné leveti a kendőjét, Regine szintén)

Alvingné: *(Osvald mellé húz egy széket, és leül)* Nyugodj meg. Ide ülök melléd...

Osvald: Jó. Regine is maradjon itt. Regine mindig legyen mellettem. Ugye, megteszel nekem egy szívességet, ha megkérlek rá, Regine?

Regine: Nem értem...

Alvingné: Szívességet?

Osvald: Igen – amikor szükségem lesz rá.

Alvingné: Én nem tudok neked segíteni, Oswald?

Osvald: Te? *(mosolyog)* Nem, anya, ezt a szívességet te nem teheted meg nekem. *(szomorúan nevet)* Te? Ha-ha! *(komolyan néz anyjára)* Egyébként már majdnem megkértelek rá. *(hevesen)* Miért nem tegezel, Regine? Miért nem hívsz egyszerűen Osvaldnak?

Regine: *(halkan)* Azt hiszem, a nagyságos asszony nem örülne neki.

Alvingné: Nemsokára tegezheted. Gyere, ülj ide mellénk te is.

Regine: *(szerényen, vonakodva leül az asztal másik oldalán)*

Alvingné: Szegény, elkínzott fiam, most leveszem lelkedről a terheket...

Osvald: Te, anya....?

Alvingné: ...megszabadítalak az önvádtól, a büntudattól, lelkiismereted gyötrelmeitől...

Osvald: Azt hiszed, képes vagy rá?

Alvingné: Igen, most már képes vagyok rá, Osvald. Az előbb az életörömről beszéltél, és azóta úgy érzem, új megvilágításban látom az egész életem.

Osvald: (fejét csóválva) Nem értem, mit akarsz ezzel mondani.

Alvingné: Ismerned kellett volna apádat fiatal hadnagy korában. Buzogott benne az életöröm!

Osvald: Igen, tudom.

Alvingné: Tele volt lelkesedéssel, jókedvvel, zabolátlan erővel és energiával!

Osvald: És?

Alvingné: És ennek az életörömmel csordultig telt gyermeknek – mert akkor még olyan volt, mint egy gyerek – itt kellett aszalódnia ebben a kisvárosban, melyben igazi örömök helyett csak élvezeteket találhatott. Igazi hivatás helyett csak hivatalt. Egész embert kívánó munka helyett csak hétköznapi tennivalókat. Megértő és az életörömében osztozó barátok helyett csak léhűtőket és ivócimborákat...

Osvald: Anya...!

Alvingné: Úgyhogy az történt, aminek történnie kellett.

Osvald: Micsoda?

Alvingné: Tegnap este te magad mondtad, mi várna rád, ha itthon maradnál.

Osvald: Azt akarod mondani, hogy apa...

Alvingné: Szegény apád soha semmit nem tudott kezdeni túlcsonduló életörömével. És én sem vittem fényt az életébe.

Osvald: Te sem?

Alvingné: Engem mindig csak arra tanítottak, hogy mik a kötelességeim, a feladataim, a tennivalóim. Mindenben csak kötelességeket láttam – az **én** kötelességeimet meg az **ő** kötelességeit ... Attól félek, elviselhetetlenné tettem szegény apád számára az otthoni életet, Oswald.

Osvald: Miért nem írtad meg ezt nekem soha?

Alvingné: Mert csak most értettem meg. Azelőtt másképp gondolkodtam, és azt nem írhattam meg neked... a fiának.

Osvald: Miért, akkor mit gondoltál?

Alvingné: (lassan) Mindig csak arra gondoltam, hogy apád tönkrement, elzüllött ember volt már a születésed előtt.

Osvald: (tompa hangon) Ó...! *(feláll, és az ablakhoz megy)*

Alvingné: És soha, egy pillanatra sem tudtam nem gondolni arra, hogy Regine is éppolyan joggal van ebben a házban, mint... igen, mint a tulajdon fiam.

Osvald: (megpördül) Regine...?!

Regine: (felpattan, fojtott hangon) Én...?!

Alvingné: Most már tudjátok. Mind a ketten.

Osvald: Regine!

Regine: (maga elé meredve) Szóval anyám mégiscsak olyan nő volt.

Alvingné: Anyádnak sok jó tulajdonsága volt, Regine.

Regine: De mégiscsak olyan nő volt. Néha gondoltam is, de... Nagyságos asszony, megengedi, hogy most azonnal elmenjek innen?

Alvingné: Tényleg el akarsz menni, Regine?

Regine: Igen.

Alvingné: Természetesen azt csinálsz, amit akarsz, de...

Osvald: (közelebb lép Reginéhez.) El akarsz menni? Most? Hiszen ide tartozol.

Regine: Merci, fiatalúr... most már akár mondhatom úgy is, Oswald. Persze nem így gondoltam én ezt.

Alvingné: Regine, nem voltam hozzád őszinte...

Regine: Hát nem, az biztos! Ha tudtam volna, hogy Oswald beteg, akkor... És most, hogy köztünk már nem lehet szó semmilyen komoly kapcsolatról... Nem, nem maradhatok tovább, itt, az Isten háta mögött, beteget ápolni.

Osvald: Akkor sem, ha az a beteg ilyen közel áll hozzád?

Regine: Akkor sem. Egy szegény lánynak ki kell használnia a fiatalságát, mert az hamar elmúlik, és különben könnyen hoppon marad. És bennem is van ám életöröm, nagyságos asszony!

Alvingné: Sajnos, igen; csak aztán nehogy eltékozzol, Regine.

Regine: Lesz, ahogy lesz. Ha Oswald az apjára hasonlít, akkor én valószínűleg az anyámra. – Szabad kérdezni, nagyságos asszony, hogy Manders lelkész úr tudja, mi a helyzet velem?

Alvingné: A nagytiszteletű úr tud mindent.

Regine: *(felkapja magára a kendőjét)* Igyekezniem kell, hogy még elérjem a gőzhajót. A nagytiszteletű úr megértő ember; és azt hiszem, ahhoz a pénzhez nekem is van annyi közöm, mint annak a kiállhatatlan... asztalosnak.

Alvingné: Bizony van, Regine.

Regine: *(szúrós tekintettel néz Alvingnéra)* Adhatott volna nekem úri nevelést is a nagyságos asszony – jobban jártam volna vele. *(dacosan)* De mindegy; teszek rá – most már így is jó! *(keserű pillantást vet a pezsgősüvegre)* Pezsgőzhetek én még úriemberekkel máshol is.

Alvingné: Ha otthonra vágynál, Regine, gyere vissza hozzám.

Regine: Köszönöm, nagyságos asszony, de nem jövök. A lelkész úr majd gondoskodik rólam. Ha pedig végképp kicsúszna a lábam alól a talaj, tudok egy házat, ahová szívesen befogadnak.

Alvingné: Hol? Miféle ház az?

Regine: Alving kamarás menhelye.

Alvingné: Regine... most látom csak... ennek nem lesz jó vége... a vesztedbe rohansz.

Regine: Ugyan már! Na, minden jót. *(elköszön, kimegy az előszobaajtón át)*

Osvald: (az ablaknál áll, néz kifelé) Elment?

Alvingné: Igen.

Osvald: (halkan, magában) Ez csúnya volt.

Alvingné: (Osvald háta mögé lép, kezét a fiú vállára teszi) Osvald, kisfiam... nagyon felkavart...?

Osvald: (anyjára néz) Amit apámról mondtál, arra gondolsz?

Alvingné: Igen, szerencsétlen apádról. Félttem, hogy nagyon meg fog rázni.

Osvald: Hogy gondolhatsz ilyet? Természetesen nagyon meglepett; de alapjában véve nem érdekel.

Alvingné: (visszahúzza kezét) Nem érdekel?! Hogy apád milyen mérhetetlenül boldogtalan volt?

Osvald: Természetesen sajnálom, mint mindenki mást, aki ilyen helyzetbe kerül, de...

Alvingné: De másképp nem? A tulajdon apádat?

Osvald: (türelmetlenül) Apám... apám. Hiszen tulajdonképpen nem is ismertem. Csak arra emlékszem belőle, hogy egyszer hánynom kellett miatta.

Alvingné: Ezt elgondolni is szörnyű! Hát nem kell a gyerekek akkor is szeretnie az apját?

Osvald: Ha semmit sem köszönhet neki? Ha nem is ismeri? Mondd, felvilágosult ember létedre tényleg hiszel ezekben a régi téveszmékben?

Alvingné: Ezek csak régi téveszmék volnának...?

Osvald: Hát persze, magad is beláthatod. Egyszer valaki bedobta őket a köztudatba, aztán szétterjedtek az egész világon, és...

Alvingné: (megrendülten) Kísértetek!

Osvald: (járáskor kezd) Igen, nevezheted kísérteteknek is.

Alvingné: (kifakad) Osvald... akkor te engem sem szeretsz.

Osvald: Téged legalább ismerlek...

Alvingné: Ismersz, igen. Ez minden?

Osvald: És tudom, mennyire szeretsz, amiért nagyon hálásnak kell lennem neked.
Azonkívül felmérhetetlenül hasznos lehetsz nekem, most, hogy beteg vagyok.

Alvingné: Ugye, Osvald? Szinte áldom a betegségedet, mert hazaűzött hozzám. Mert tudom, hogy a szíved nem az enyém, hanem meg kell hódítanom magamnak.

Osvald: (türelmetlenül) Na igen, igen, ahogy mondani szokás. De ne felejtsd el, hogy beteg ember vagyok, anya. Nem sokat törődhetem másokkal, mert főként magamra kell figyelnem.

Alvingné: (halkan) Kevéssel is beérem, és türelmes leszek.

Osvald: És jókedvű, anya!

Alvingné: Igen, igazad van, fiam. *(odamegy Osvaldhoz)* Mondd, ugye megszabadítottalak az önvádtól és büntudattól?

Osvald: Igen. De ki szabadít meg a félelemtől?

Alvingné: A félelemtől?

Osvald: (járkál) Regine egy jó szóért megtette volna.

Alvingné: Nem értem. Milyen félelemtől... és miért Regine?

Osvald: Nagyon benne járunk már az éjszakában, anya?

Alvingné: Mindjárt hajnalodik. *(kinéz a télikert ablakán)* Hamarosan világosodni kezd. És ma tiszta idő lesz, Osvald! Nemsokára láthatod a napot.

Osvald: Ennek örülök. És annyi mindennek tudnék még örülni, annyi mindenért tudnék még élni...

Alvingné: Bizony, bizony!

Osvald: Ha dolgozni nem bírok, akkor is...

Alvingné: Ne félj, hamarosan dolgozni is tudsz majd, drágám. Hiszen nem kell többet rágódnod ezeken a nyomasztó gondolatokon.

Osvald: Igen, jó, hogy elűzted tőlem ezeket a rémképeket. És ha még ettől az egytől is megszabadulhatnék... *(leül a pamlagra)* Most meg kell beszélünk valamit, anya...

Alvingné: Jó, beszéljük meg. *(karosszéket húz a pamlaghoz, és leül szorosan Oswald mellé)*

Osvald: ...és közben fel fog kelni a nap. És tudni fogod. És nem kell többé rettegnem.

Alvingné: Mit fogok tudni?

Osvald: *(nem felel)* Anya, az este ugye azt mondtad, hogy nincs a világon semmi olyan, amit ne tennél meg nekem, ha megkérnélek rá?

Alvingné: Igen, valóban ezt mondtam!

Osvald: És fenntartod?

Alvingné: Hát persze, hogy fenntartom, drága, egyetlen fiam. Hiszen rajtad kívül nincs más értelme az életemnek.

Osvald: Jó, jó, akkor elmondom... Anya, tudom, hogy erős lélek vagy. Kérlek, őrizd meg a nyugalmadat most is.

Alvingné: De hát mi lehet ilyen szörnyűséges...?

Osvald: Ne sikolts. Hallod? Megígéred? Csak szép nyugodtan beszélgessünk. Megígéred, anya?

Alvingné: Igen, igen, megígérem, csak mondd!

Osvald: Nos, tudd meg, hogy a fáradtságom... és az, hogy gondolni sem bírok a munkámra... ez nem maga a betegség...

Alvingné: Hát akkor mi a betegség?

Osvald: A betegség, amit örököltem, az... *(homlokára mutat, és egész halkán mondja)* ...az itt fészkel.

Alvingné: *(szinte hangtalanul)* Oswald! Nem... nem!

Osvald: Ne kiabálj. Azt nem bírom elviselni. Igen, itt benn fészkel, és lesben áll. És bármelyik órában, bármelyik percben kitörhet.

Alvingné: Istenem, ez borzalmas...!

Osvald: Nyugalom. Ez van tehát velem...

Alvingné: (felugrik) Ez nem igaz, Oswald! Ez lehetetlen! Ez nem lehet igaz!

Osvald: Párizsban már volt egy rohamom. Hamar elmúlt. De amikor megtudtam, mi történt velem, iszonyatos félelem tört rám, és amint tudtam, hazautaztam hozzád.

Alvingné: Tehát ez az a félelem...!

Osvald: Igen, mert leírhatatlanul viszolyogtató. Istenem, ha legalább csak egyszerűen halálos betegség volna... Mert nem félek a haláltól, bár szeretnék élni, ameddig csak élhetek.

Alvingné: Igen, igen, Oswald, élned kell!

Osvald: De ez pokolian visszataszító. Hogy az ember újra olyan lesz, mint egy csecsemő; hogy etetni kell, hogy tisztába kell... nem, ez leírhatatlan!

Alvingné: Az anya dolga az, hogy ápolja gyermekét.

Osvald: (felpattan) Nem, soha! Pontosan ez az, amit nem akarok! Nem bírom elviselni a gondolatot, hogy talán hosszú éveken át így kell feküdnöm... hogy megöregszem, megöszülök. És te talán hamarabb meghalsz, és magamra hagysz. *(leül anyja székébe)* Mert az orvos szerint az ember nem hal bele mindjárt az elején. Azt mondta, hogy ilyenkor meglágyul az agy... vagy valami ilyesmi történik. *(komoran elmosolyodik)* Szépen hangzik. A mélyvörös bársony képét idézi fel bennem, amit olyan jó érzés lesimítani.

Alvingné: (felsikolt) Oswald!

Osvald: (felpattan, járkálni kezd) És most elvetted tőlem Reginét! Pedig rá lett volna szükségem. Ő segített volna nekem.

Alvingné: (odamegy Oswaldhoz) Mire gondolsz, egyetlenem? Létezik segítség, amit tőlem ne kaphatnál meg?

Osvald: Amikor a roham után magamhoz tértem, az orvos azt mondta, ha újabb rohamom lesz – márpedig lesz --, akkor nincs több remény.

Alvingné: Képes volt ezt ilyen szívtelenül a szemedbe mondani...?

Osvald: Követeltem, hogy mondja meg. Kijelentettem, hogy nekem akkor intézkednem kell... *(ravasz mosollyal)* És intézkedtem is. *(kihúzza egy kis dobozt a belső zsebéből)* Látod ezt, anya?

Alvingné: Mi ez?

Osvald: Morfium.

Alvingné: (elszörnyedve néz rá) Osvald... ?!

Osvald: Összegyűjtöttem tizenkét adagot...

Alvingné: (el akarja venni a dobozt) Add ide nekem, Osvald!

Osvald: Most még nem, anya. (visszadugja a dobozt a zsebébe)

Alvingné: Ezt nem élem túl!

Osvald: Pedig túl kell élned. Ha Regine itt volna, elmondanám neki, milyen állapotban vagyok... és megkérném, hogy tegye meg nekem ezt a végső szívességet. Segítene – ebben biztos vagyok.

Alvingné: Soha!

Osvald: Ha újra rám törne a roham, és látná, hogy itt fekszem tehetetlenül, mint egy csecsemő, s látná, hogy elvesztem, hogy nincs remény...

Alvingné: Regine soha nem tette volna meg!

Osvald: De megtette volna. Regine bámulatosan érzéketlen. Nagyon hamar meguntta volna, hogy egy olyan beteget ápoljon, mint én.

Alvingné: Akkor viszont hálat adok Istennek, hogy Regine már nincs itt!

Osvald: Így most már neked kell megtenned nekem ezt a szívességet, anya.

Alvingné: (sikoltva) Nekem?!

Osvald: Nincs, aki közelebb állna hozzám, mint te.

Alvingné: Én? Az anyád?

Osvald: Igen, éppen te.

Alvingné: Én, aki az életet adtam neked?

Osvald: Nem kértem tőled az életet. Különben is, miféle életet adtál nekem? Nem kell! Vedd vissza!

Alvingné: Segítség! Segítség! (kirohan az előszobába)

Osvald: (utána fut) Ne hagyj itt! Hova mégy?

Alvingné: (az előszobában) Orvost akarok hívni! Engedj ki!

Osvald: (az előszobában) Nem mehetsz el. És nem jöhet be senki. (kulcs fordulása hallatszik)

Alvingné: (bejön) Osvald! – édes fiam!

Osvald: (szintén bejön) Hát nincs benned anyai érzés? Nem esik meg a szíved rajtam, a fiadon? Hiszen láthatod, hogy szenvedek, és leírhatatlanul félek.

Alvingné: (pillanatnyi csend után, fegyelmezetten) Rendben van. Megteszem.

Osvald: Megígéred...?

Alvingné: Ha meg kell tennem, megteszem. De erre nem kerülhet sor. Nem, ez lehetetlen!

Osvald: Reméljük. Eléldgelünk itt szépen kettesben, ameddig lehet. Köszönöm, anya. (leül a karosszékre, melyet anyja a pamlag mellé húzott; kezd világosodni; az asztalon még ég a lámpa)

Alvingné: (óvatosan közelebb megy Osvaldhoz) Megnyugodtál?

Osvald: Igen.

Alvingné: (fölébe hajol) Téged borzalmas rémképek gyötörnek Osvald. De ezek csak rémképek. Túl erősek, és nem bírod elviselni őket. De most majd kipihened magad. Itthon vagy, anyád mellett, édes, drága fiam. Csak rá kell mutatnod valamire, és megkapod, mint amikor kicsi voltál. – Így ni. Már el is múlt a roham. S milyen könnyen, látod? Tudtam én. – Nézd csak, Osvald, milyen szép időnk lesz ma! Ragyogó, napos idő. Most végre tényleg láthatod az otthonodat.

(Az asztalhoz megy, és eloltja a lámpát. Felkel a nap. A háttérben felragyognak a havas hegycsúcsok.)

Osvald: (a karosszékre ül, háttal a háttérnek, nem mozdul; váratlanul megszólal) Anya, add ide a napot.

Alvingné: (az asztalnál áll, csodálkozva néz Osvaldra) Mit mondsz?

Osvald: (tompá, kifejezéstelen hangon ismétli) A napot. A napot.

Alvingné: (odamegy hozzá) Osvald, mi van veled?

Osvald: (mintha összeroskadna ültében; izmai elernyednek; arca kifejezéstelenné válik, eltompultan bámul maga elé)

Alvingné: (reszketve a félelemtől) Mi van veled? (felsikolt) Osvald! Mi baj van?! (térdre rogy mellette, és megrázza) Osvald! Osvald! Nézz rám! Nem ismersz meg?

Osvald: (hangsúlytalanul, mint az előbb) A napot. – A napot.

Alvingné: (kétségbeesetten felpattan, két kézzel tépi a haját, sikolt) Ezt nem bírom elviselni! (szinte megkövülten, suttogva) Ezt nem lehet kibírni! Nem, ezt nem lehet! (hirtelen) Hova tette? (kapkodva keresi Osvald zsebében a dobozt) Itt van! (pár lépést hátrál, kiáltva) Nem; nem; nem! – De igen! – Nem; nem! (néhány lépésnyire áll Osvaldtól, a haját markolja, és dermedt rémülettel nézi fiát)

Osvald: (mozdulatlanul, mint az előbb) A napot. – A napot.
